

Białostoccy Seniorzy

Spis treści

Wstęp.....	3
Charakterystyka badanej grupy	5
I. Relacje sąsiedzkie, przyjacielskie, rodzinne	15
II. Poczucie bezpieczeństwa w najbliższej okolicy.....	32
III. Zadowolenie z życia w Białymstoku.....	46
IV. Pomoc w czynnościach dnia codziennego	56
V. Wsparcie seniorów przez miasto	62
Bibliografia.....	73
Spis rysunków	73
Spis tabel	75

Wstęp

Proces starzenia się społeczeństwa jest obserwowany od lat w wielu krajach rozwiniętych ekonomicznie, dotyczy także Polski. Zmiany demograficzne zachodzące w polskim społeczeństwie są faktem - udział osób starszych w populacji rośnie. Na koniec 2020 r. liczba osób w wieku 60 lat i więcej wyniosła 9,8 mln i w stosunku do roku 2019 zwiększyła się o 1,0%. Odsetek seniorów w populacji Polski osiągnął poziom 25,6%. Według prognozy GUS, liczba ludności w wieku 60 lat i więcej w Polsce w roku 2030 ma wynosić 10,8 mln, a w 2050 r. osiągnie poziom 13,7 mln. Zatem osoby w wieku senioralnym będą stanowiły wówczas około 40% ogółu ludności Polski.¹

Zachodzące zmiany demograficzne stają się wyzwaniem, aby zarówno politykę zdrowotną, politykę rynku pracy i ubezpieczeń społecznych, opiekę społeczną, a także działania z zakresu edukacji, kultury i innych dziedzin przygotować na zachodzące zmiany i dostosować do potrzeb społeczeństwa w jego nowej formie. Jest to zadanie nie tylko dla administracji rządowej, ale również dla jednostek samorządu terytorialnego.

Raport „Białostoccy seniorzy” stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań socjologicznych wśród mieszkańców Białegostoku w wieku 60 i więcej lat. Badanie było realizowane od listopada do grudnia 2021 roku w oparciu o standaryzowany wywiad kwestionariuszowy PAPI. Dobór respondentów przez przeszkolonych ankieterów prowadzono m.in. w oparciu o metodę Random Route.

Badanie „Białostoccy seniorzy” stanowi kontynuację przeprowadzonych w 2019 roku badań: „Jakość życia seniorów w Białymstoku” oraz „Jakość życia seniorów 82 plus w Białymstoku”. Tak jak poprzednio, projekt został zrealizowany przez Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Białymstoku za pośrednictwem Pracowni Badań, Analiz i Strategii Rozwoju Edukacji w Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Henryka Sienkiewicza w Białymstoku.

Tematyka badania koncentrowała się wokół kluczowych potrzeb i oczekiwań seniorów mieszkających w Białymstoku. W badaniu skupiono się na pięciu obszarach tematycznych:

¹ GUS, Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r., Warszawa. Białystok 2021 s.10

- I.** relacje sąsiedzkie, przyjacielskie i rodzinne (w tym: częstotliwość oraz formy kontaktów z osobami niezamieszkującymi, wsparcie w przypadku realizacji określonych potrzeb, wpływ pandemii na kontakt z najbliższymi osobami);
- II.** poczucie bezpieczeństwa w najbliższej okolicy (w tym: czynniki wpływające na brak poczucia bezpieczeństwa, doświadczanie sytuacji zagrożenia, propozycje działań zwiększających bezpieczeństwo na osiedlach);
- III.** zadowolenie seniorów z wybranych aspektów życia (w tym: zadowolenie z życia w mieście, zadowolenie z relacji z ludźmi, warunków mieszkaniowych, stanu zdrowia, sytuacji finansowej);
- IV.** pomoc w czynnościach dnia codziennego (w tym: ocena sprawności fizycznej, czynności wymagające wsparcia innych osób, zaspokojenie potrzeb w trakcie ogólnopolskiego lockdown'u);
- V.** wsparcie seniorów przez miasto (w tym: korzystanie z dostępnego wsparcia, preferowane formy aktywizacji, chęć podjęcia aktywności społecznej, kanały informacyjne o dostępnych formach wsparcia i działaniach na rzecz osób starszych).

Niestety ze względu na sytuację epidemiologiczną w kraju ankieterzy mieli utrudniony dostęp do przeprowadzenia wywiadów z osobami starszymi. Podczas badania zauważono duży wpływ pandemii COVID-19 na niechętny udział seniorów w badaniu spowodowany przez lęk i obawę przed możliwością zarażenia się. Ponadto zauważono, że osoby starsze z dużą dozą ostrożności podchodzą do nieznanym im osób, obawiając się, że mogą paść ofiarą wyłudzenia danych, oszustw.

Charakterystyka badanej grupy

Ogółem w badaniu udział wzięło 1065 seniorów, w tym 674 kobiety (63,3%) oraz 391 mężczyźni (36,7%) (rysunek 1). Próba była reprezentatywna pod względem płci (zachowano proporcje zgodne z realną reprezentacją – przewaga płci żeńskiej nad męską) oraz wieku (zbadano proporcjonalnie do liczby osób zameldowanych na pobyt stały i czasowy w Białymstoku uwzględniając kohorty wiekowe: 60-64 lat, 65-69 lat, 70-74 lat, 75-79 lat, 80 lat i więcej).

Rysunek 1.

Płeć badanych seniorów

Proszę wskazać Pana/Pani płeć:

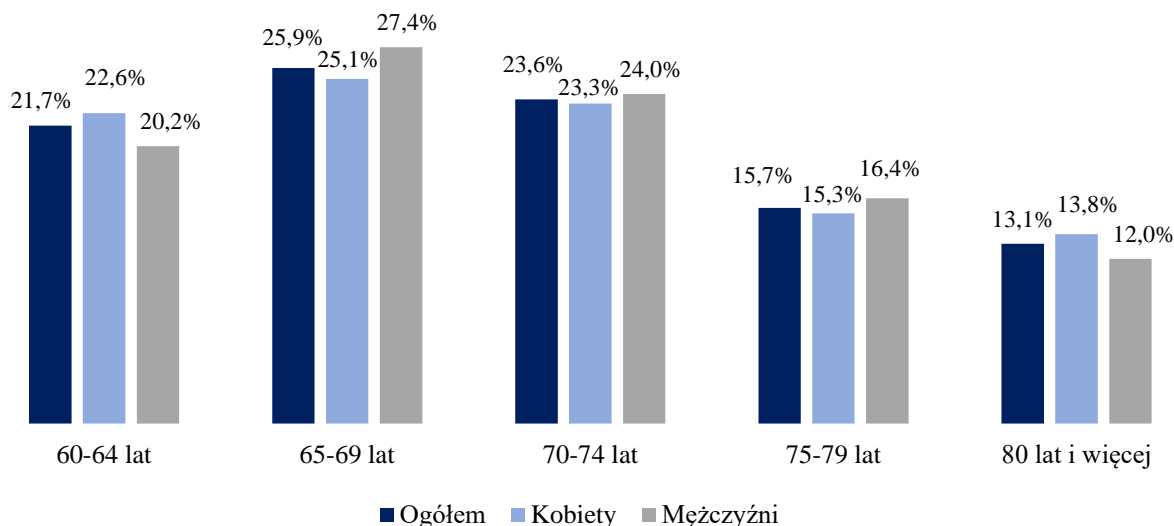

Pod względem wieku najliczniejszą grupę stanowili seniorzy z kohorty wiekowej 65-69 lat (25,9%), przy czym przewagę w niej stanowili mężczyźni (27,4% vs. 25,1%). Kolejną pod względem liczebności grupę stanowiły osoby w wieku 70-74 lata (23,6%) - tutaj również zaobserwowano dominację mężczyzn (24,0% vs. 23,3%). Najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku 80 lat i więcej – 13,1%, w której przewagę stanowiły kobiety (13,8% vs. 12,0%). Szczegółowe wyniki przedstawia wykres 1.

Wykres 1.

Wiek badanych seniorów uwzględniając ich płeć

Proszę wskazać Pana/Pani wiek:

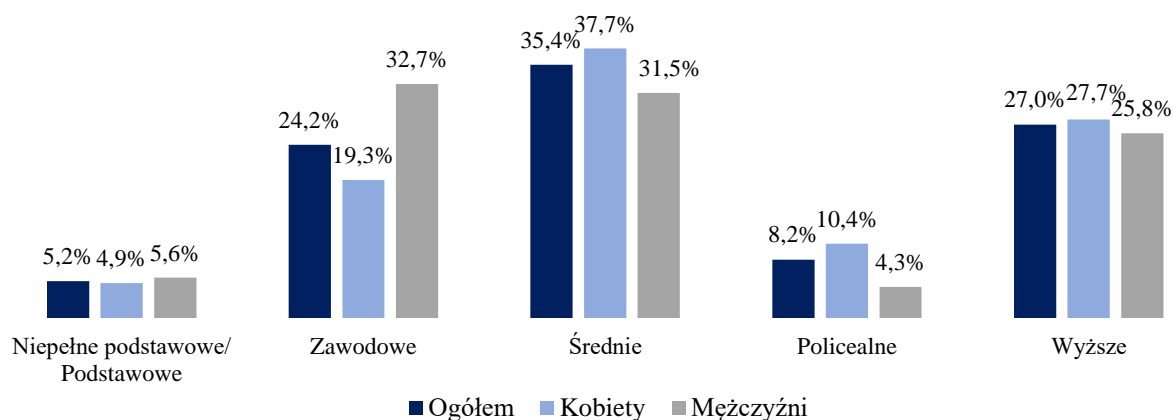

Analiza statystyczna wskazała, że płeć znacząco wpływa na posiadane wykształcenie ($\chi^2=38,82$; $p=0,00$). Wśród badanych seniorów przewagę stanowiły osoby z wykształceniem średnim – ich udział w próbie wyniósł 35,4%, przy czym dominowały tu kobiety (37,7% vs. 31,5%). Co czwarty senior deklarował wykształcenie wyższe (zbliżone odsetki kobiet i mężczyzn). Niemal równoliczna grupa seniorów posiadała wykształcenie zawodowe (24,2%), przy czym udział mężczyzn w tej grupie był istotnie przeważający (32,7% vs. 19,3%). Odsetek seniorów, którzy ukończyli szkołę na najniższym poziomie edukacji był niewielki i wyniósł zaledwie 5,2% (porównywalny w obu grupach płciowych). Dane zawiera wykres 2.

Wykres 2.

Wykształcenie badanych seniorów

Proszę wskazać Pana/Pani wykształcenie:

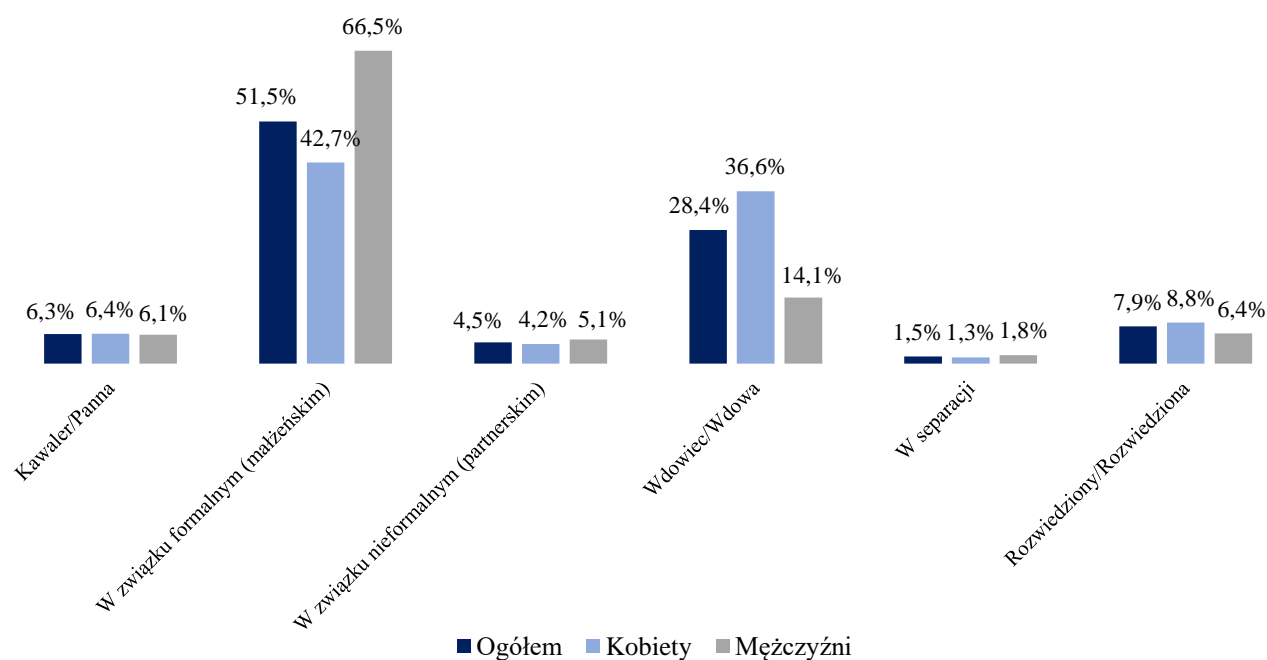

Płeć istotnie warunkuje status rodzinny/ stan cywilny ($\chi^2=74,2$; $p=0,00$). Wśród osób biorących udział w badaniu przeważali seniorzy będący w związku formalnym (małżeńskim) – tak deklarowało 51,5% respondentów, przy czym istotnie częściej byli to mężczyźni (66,5% vs. 42,7% wśród kobiet). W przypadku osób owdowiałych odsetek kobiet jest prawie trzykrotnie wyższy niż mężczyzn (odpowiednio: kobiety – 36,6% oraz mężczyźni 14,1%). Dane przedstawia wykres 3.

Wykres 3.

Status rodzinny/ stan cywilny seniorów uwzględniając ich płeć

Proszę wskazać Pana/Pani status rodzinny/stan cywilny:

Większość przebadanych seniorów (87,7%) deklarowało, że posiada potomstwo (rysunek 2).

Rysunek 2.

Posiadanie dzieci

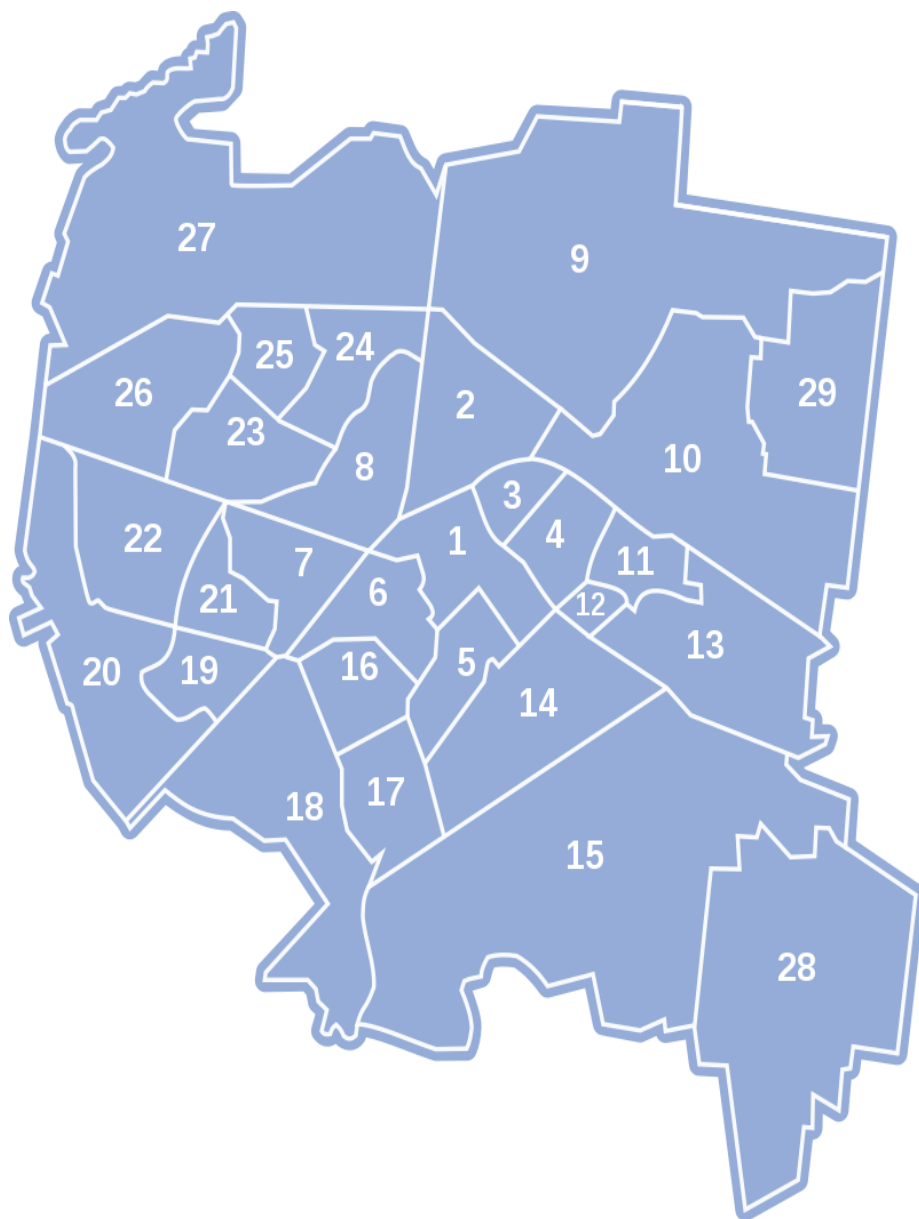
Czy ma Pan/Pani dzieci?

Zgodnie z danymi statystycznymi dotyczącymi liczby osób zameldowanych na pobyt stały i czasowy na poszczególnych osiedlach w Białymstoku mieszka 72944 seniorów. Najwięcej osób starszych zamieszkuje osiedla: Antoniuk, Dziesięciny II, Piasta I, Wysoki Stoczek, Wygoda, Białystoczek, Piaski, Centrum, Słoneczny Stok, Mickiewicza oraz Zielone Wzgórza (od 3146 do 4092 osób na poszczególnych osiedlach). Najmniej seniorów mieszka na: Leśnej Dolinie, Bema, Piasta II, Bacieczkach, Kawaleryjskiej, Młodych, Dojlidach, Dojlidach Górnych, Zawadach oraz Bagnówce. W tabeli 1 zaprezentowano rozkład liczbowy i procentowy przebadanych osób uwzględniając ich osiedle zamieszkania. Udział badanych jest proporcjonalny do otrzymanych danych statystycznych. Najwięcej seniorów przebadano na osiedlu Antoniuk, Białostoczek, Piasta I oraz Wysoki Stoczek (tabela 1).

Tabela 1.**Rozkład liczbowy i procentowy przebadanych osób uwzględniając osiedle zamieszkania***Proszę wskazać nazwę osiedla, na którym Pan/Pani mieszka:*

Numer osiedla na mapie:	Nazwa osiedla:	N	%
8	Antoniuk	70	6,6
2	Białostoczek	68	6,4
11	Piasta I	65	6,1
23	Wysoki Stoczek	65	6,1
1	Centrum	54	5,1
10	Wygoda	49	4,6
25	Dziesięciny II	48	4,5
9	Jaroszówka	48	4,5
21	Słoneczny Stok	48	4,5
13	Skorupy	42	3,9
19	Zielone Wzgórza	42	3,9
18	Nowe Miasto	41	3,8
20	Starosielce	41	3,8
24	Dziesięciny I	39	3,7
14	Mickiewicza	39	3,7
5	Piaski	39	3,7
3	Sienkiewicza	36	3,4
22	Leśna Dolina	33	3,1
12	Piasta II	32	3,0
26	Bacieczki	30	2,8
17	Kawalerskie	25	2,3
4	Bojary	22	2,1
6	Przydworcowe	22	2,1
16	Bema	21	2,0
15	Dojlidy	15	1,4
28	Dojlidy Górne	10	0,9
7	Młodych	9	0,8
27	Zawady	8	0,8
29	Bagnówka	4	0,4
Ogółem		1065	100,0

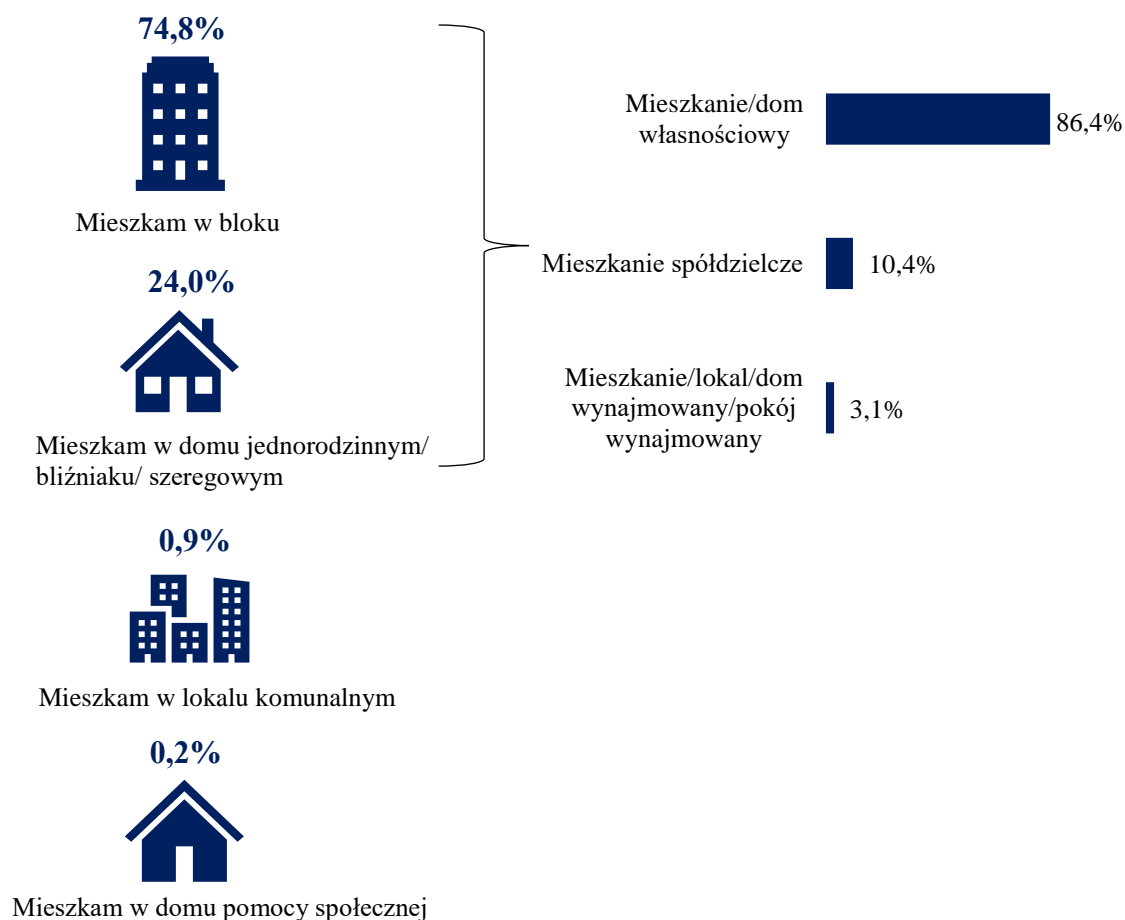
Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Podzia%C5%82_administracyjny_Bia%C5%82egostoku

Przeważająca większość badanych seniorów zamieszkuje w bloku (74,8%), a niemal co czwarty w domu jednorodzinnym/ bliźniaku/ domu szeregowym (24,0%). Zamieszkiwanie w lokalu komunalnym oraz domu pomocy społecznej było sporadyczne. Osoby mieszkające w blokach lub domach są w zdecydowanej większości ich właścicielami (86,4%), jedynie co dziesiąty badany deklarował, że jego mieszkanie/dom jest własnością spółdzielni. Dane przedstawia wykres 4.

Wykres 4.

Sytuacja mieszkaniowa seniorów

Proszę określić swoją sytuację mieszkaniową:

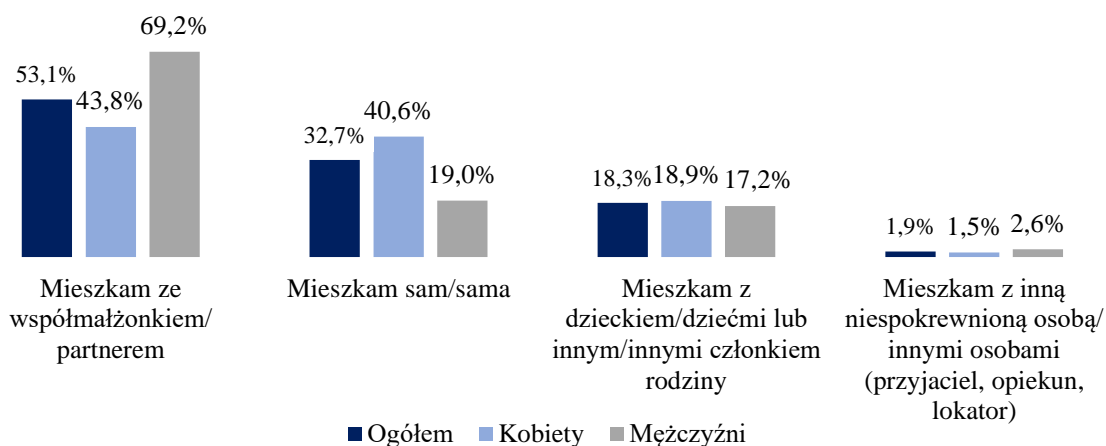

Ponad połowa seniorów mieszka ze współmałżonkiem lub partnerem (53,1%), przy czym zdecydowanie częściej są to mężczyźni niż kobiety (69,2% vs. 43,8%), a co jest ściśle powiązane z większym odsetkiem wdów wśród kobiet. Stąd też stosunkowo duży odsetek kobiet wskazało, że mieszkają same (40,6% w stosunku do 19,0% wśród mężczyzn). Niemal co piąty senior deklaruje zamieszkiwanie z dzieckiem/dziećmi lub innym/innymi. W tym przypadku nie odnotowano różnicowania płciowego. Dane prezentuje wykres 5.

Wykres 5.

Sytuacja życiowa seniorów

Jaka jest Pana/Pani sytuacja życiowa?

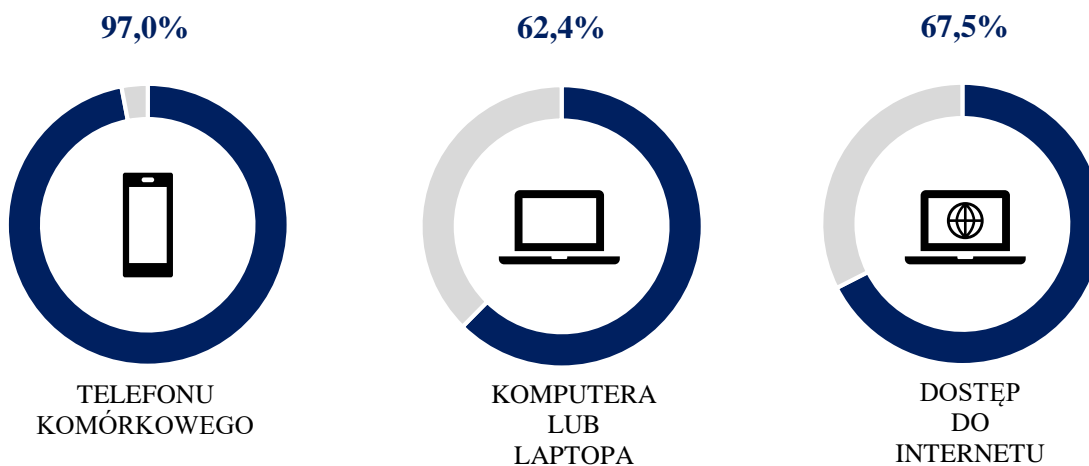

Zdecydowana większość osób starszych posiada w domu telefon komórkowy (97,0%), komputer lub laptop (62,4%) oraz ma dostęp do Internetu (67,5%). Dane prezentuje wykres 6.

Wykres 6.

Posiadanie w domu telefonu komórkowego, komputera lub laptopa i dostęp do Internetu

Czy posiada Pan/Pani w domu:

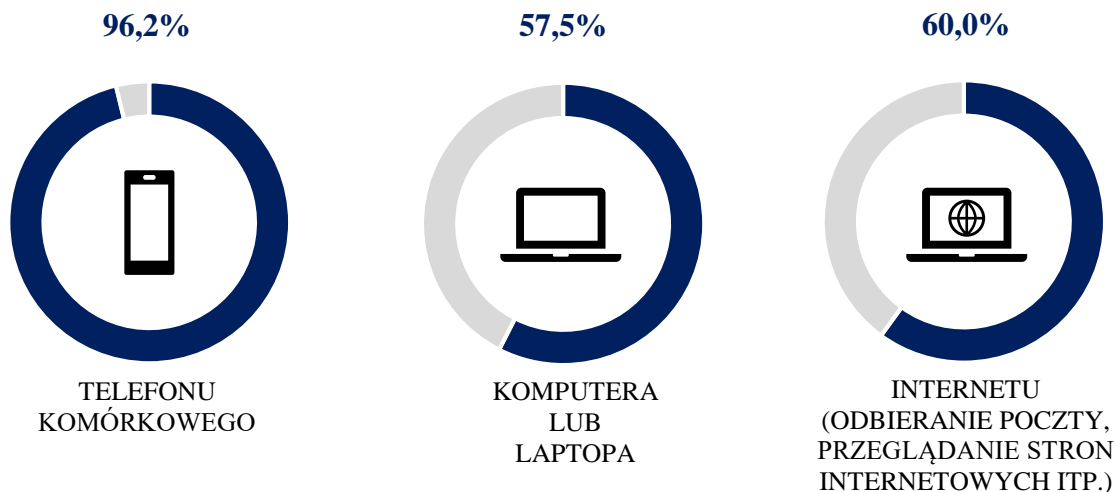

Prawie wszyscy seniorzy (96,2%) przyznali, że potrafią korzystać z telefonu komórkowego, a ponad połowa z nich wie jak obsługiwać Internet oraz umiejętnie korzysta z komputera i laptopa (odpowiednio 60,0% i 57,5% wskazań). Dane przedstawia wykres 7.

Wykres 7.

Umiejętność korzystania z telefonu komórkowego, komputera lub laptopa, Internetu (odbieranie poczty, przeglądanie stron internetowych itp.)

Czy potrafi Pan/Pani korzystać z:

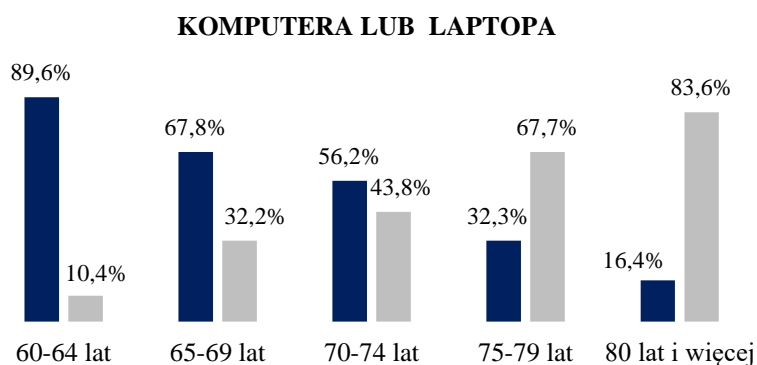
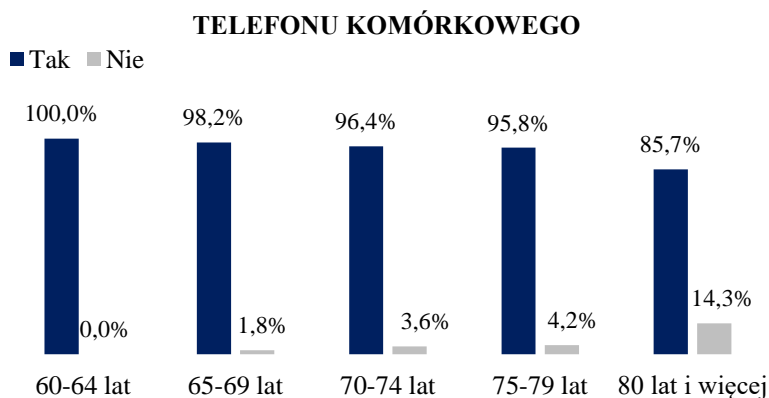

Jak widać z powyższych wykresów seniorzy nie mają barier w korzystaniu z telefonu komórkowego. Większy problem sprawia im obsługa komputera/laptopa oraz Internetu, zwłaszcza dotyczy to osób po 75 roku życia, bowiem w tej właśnie grupie obserwujemy największy spadek korzystania zarówno z komputera, jak i Internetu. Dane zawiera wykres 8.

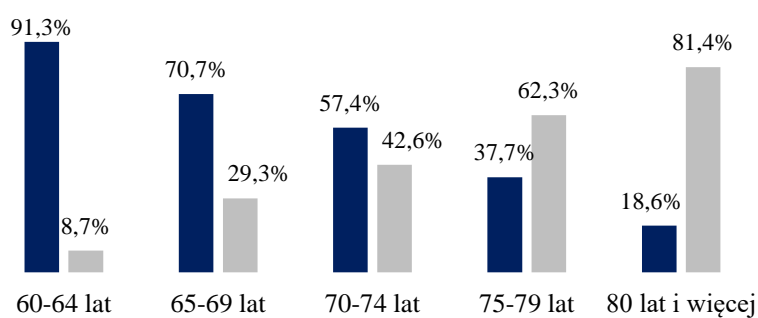
Wykres 8.

Umiejętność korzystania z telefonu komórkowego, komputera lub laptopa, Internetu (odbieranie poczty, przeglądanie stron internetowych itp.) uwzględniając płeć

Czy potrafi Pan/Pani korzystać z:

**INTERNETU (ODBIERANIE POCZTY,
PRZEGLĄDANIE STRON INTERNETOWYCH ITP.)**

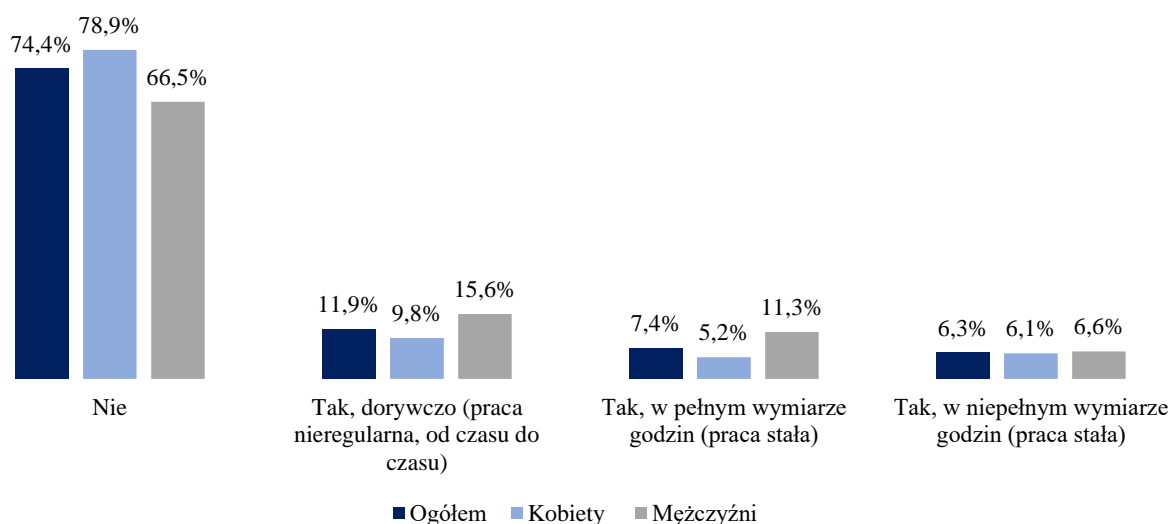
Analiza wykazała zależność istotną statystycznie wykazano między płcią a zatrudnieniem ($\chi^2=24,52$; $p=0,00$). W badanej populacji trzech na czterech seniorów deklarowało, że już nie pracuje zawodowo (74,4%), przy czym istotnie częściej były to kobiety

(78,9% vs. 66,5%). Mężczyźni znacznie częściej w stosunku do kobiet odpowiadali, że pracują dorywczo oraz że pracują w pełnym wymiarze godzin (wykres 9.)

Wykres 9.

Zatrudnienie seniorów

Czy obecnie jest Pan/Pani zatrudniony/zatrudniona?

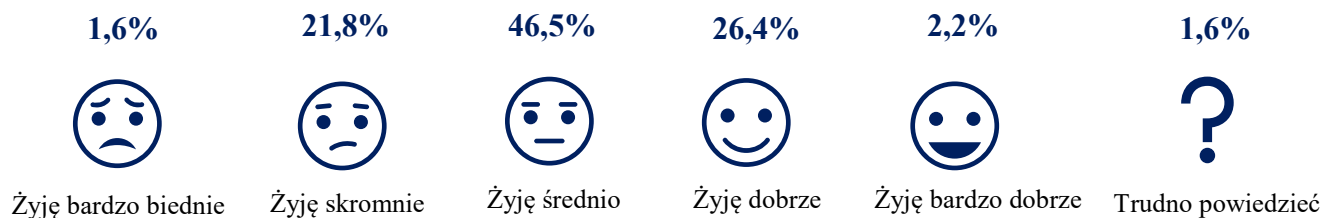

Niemal 30% respondentów oceniła swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą i dobrą (łącznie 28,6% wskazań), a niemal co drugi ocenił ją jako średnią (starcza im na co dzień, ale muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy). Niestety niemal co czwarty białostocki senior deklarował, że żyje bardzo biednie lub skromnie (łącznie 23,4%). Dane przedstawia rysunek 3.

Rysunek 3.

Ocena sytuacji materialnej

Jak Pan/Pani ocenia swoją sytuację materialną?

Dr Anna Szafranek

*Adiunkt w Katedrze Nauk Prawnych, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych,
Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży*

I. Relacje sąsiedzkie, przyjacielskie, rodzinne

Człowiek jako istota społeczna wykazuje naturalną potrzebę kontaktów z innymi. Literatura przedmiotu wskazuje, że relacje międzyludzkie są szczególnie istotne w dwóch okresach życia, tj. dzieciństwie i starości². W podeszłym wieku nasila się potrzeba wsparcia nie tylko fizycznego, ale też psychicznego, dlatego też jakość relacji sąsiedzkich, przyjacielskich a także rodzinnych jest szczególnie istotna.

W związku z powyższym w przedmiotowych badaniach jeden z bloków tematycznych został poświęcony analizie relacji sąsiedzkich, przyjacielskich i rodzinnych. Respondentów zapytano o częstotliwość i formy relacji z wymienionymi grupami, ich ocenę/opis, jak również weryfikowano na kogo seniorzy mogliby liczyć w sytuacjach, w których potrzebowaliby wsparcia np. finansowego.

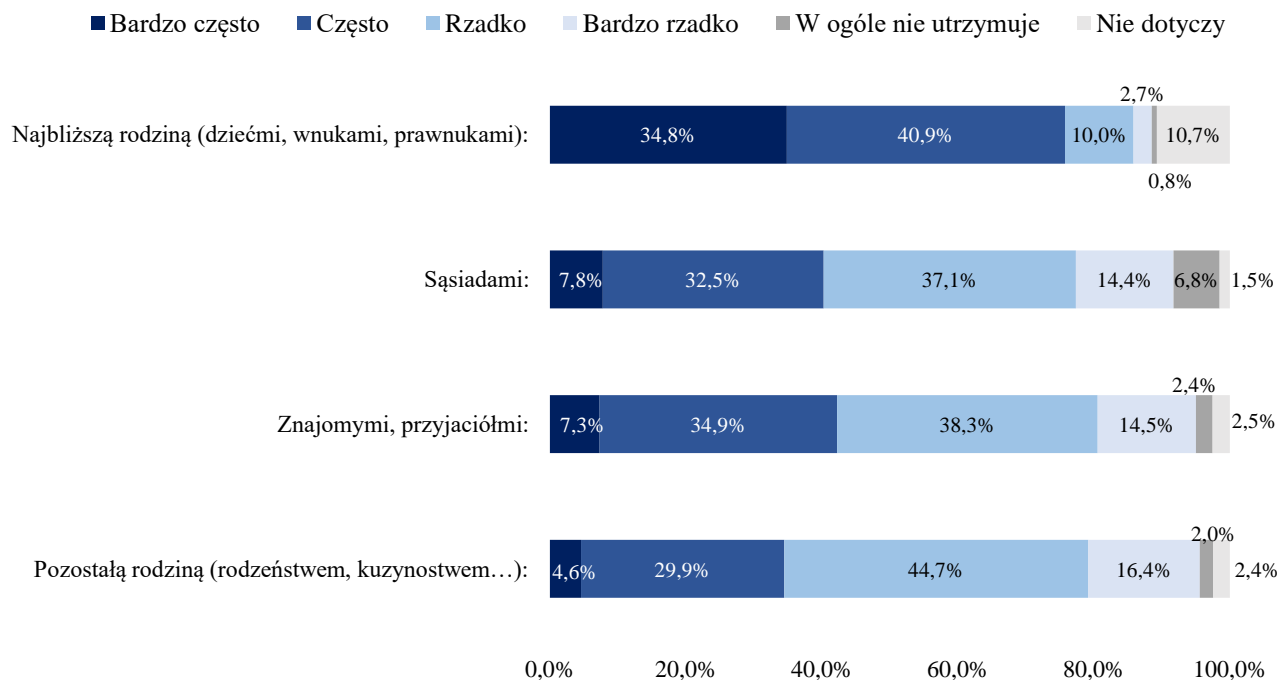
Respondenci najczęściej utrzymują kontakty przede wszystkim z najbliższą rodziną (tj. dziećmi, wnukami, prawnukami) – 75,7% uznało, że tego rodzaju kontakty są częste lub bardzo częste. Istotnym jest, że badani wskazywali częstsze utrzymywanie kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi (42,2%) oraz sąsiadami (40,3%) niż z pozostałą częścią rodziny (tj. rodzeństwem, kuzynostwem) – 34,5%. Optymizmem napawa fakt, że niewielka część badanych w ogóle nie utrzymuje kontaktu z wymienionymi na wykresie 1 grupami, przy czym jako najczęstszą grupą, z którą kontakty nie mają miejsca wymieniano sąsiadów (6,8%). Jednocześnie seniorzy najrzadziej (tj. rzadko lub bardzo rzadko) utrzymują kontakty z dalszą rodziną (61,1%), znajomymi/przyjaciółmi (52,8%) oraz sąsiadami (51,5%).

² GUS, Jakość życia osób starszych w Polsce, Warszawa 2020, s. 68.

Wykres 10.

Częstotliwość utrzymywania kontaktów z poszczególnymi grupami

Jak często utrzymuje Pan/Pani relacje z następującymi osobami niezamieszkującymi z Panem/Panią?

W zakresie częstotliwości utrzymywania kontaktów z poszczególnymi grupami odnotowano, że płeć w sposób istotny nie wpływa na częstość tych relacji. Z kolei wraz z wiekiem wzrasta odsetek respondentów, którzy deklarują, że kontakty ze znajomymi należą do bardzo rzadkich, bądź w ogóle ich nie ma (tabela 2).

O spadku częstości tego rodzaju kontaktów świadczy fakt, że 11,3% respondentów w wieku 60-64 lat bardzo rzadko utrzymuje kontakty ze znajomymi/przyjaciółmi, podczas gdy analogiczną deklarację złożyło dwukrotnie więcej respondentów w wieku 80 i więcej lat. Spadek częstotliwości kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi w grupie seniorów starszych, tj. tych, którzy ukończyli 75 rok życia odnotowano także w wynikach badań ogólnopolskich z 2018 roku³. Taki stan rzeczy może być spowodowany nie tylko niechęcią do utrzymywania relacji, ale także starzeniem się i umieraniem znajomych/przyjaciół respondentów.

Zwraca uwagę również fakt, że białostoccy seniorzy będący w związkach małżeńskich stanowią najmniej liczną grupę wskazującą na bardzo rzadkie, bądź brak kontaktów z najbliższą rodziną. W pozostałych przypadkach odsetek osób utrzymujących z najbliższą rodziną kontakty rzadkie bądź w ogóle ich nie utrzymujących jest na podobnym poziomie – ok. 6,0%

³ GUS, Jakość życia osób starszych w Polsce, Warszawa 2020, s. 73.

($\chi^2=279,09$; $p=0,000$). W analizowanym przypadku wyjątek stanowią respondenci będący w separacji. Wprawdzie liczbowo nie jest to duża grupa (16 osób), jednak 12,6% tej grupy nie utrzymuje kontaktów z najbliższą rodziną, bądź utrzymuje te kontakty bardzo rzadko. Tym samym wnioskować można, iż separacja małżonków może sprzyjać czasowemu bądź stałemu pogorszeniu relacji z dziećmi, wnukami czy prawnukami.

Tabela 2.

Wiek a częstotliwość kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi

Jak często utrzymuje Pan/Pani kontakty/relacje ze znajomymi, przyjaciółmi?

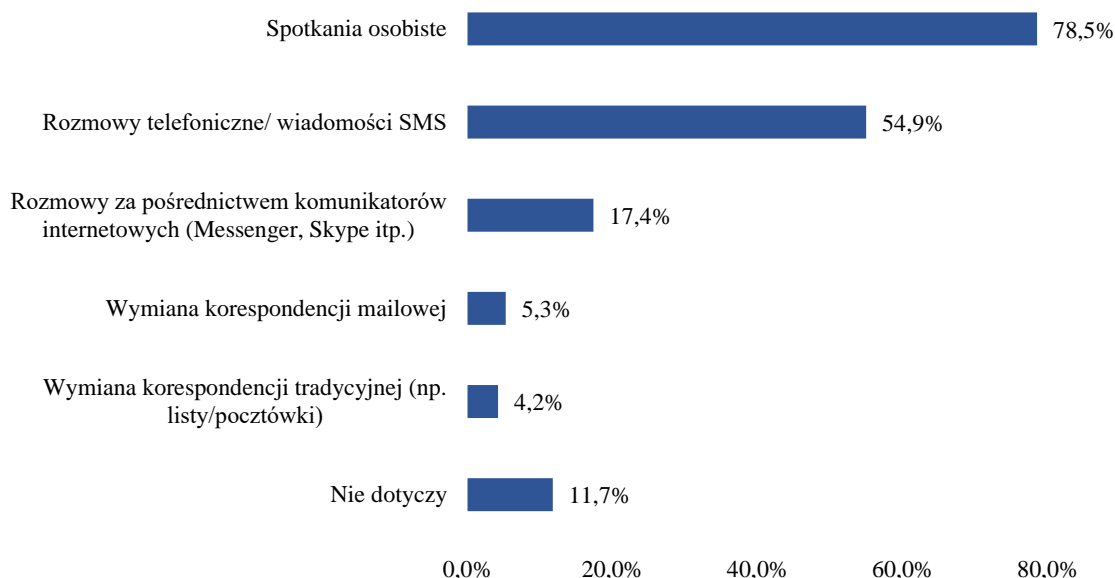
Jak często utrzymuje Pan/Pani kontakty/relacje ze znajomymi, przyjaciółmi?	Proszę wskazać Pana/Pani wiek:											
	Ogółem		60-64 lat		65-69 lat		70-74 lat		75-79 lat		80 lat i więcej	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bardzo często	78	7,3	22	9,5	12	4,3	29	11,6	8	4,8	7	5,0
Często	372	34,9	89	38,5	97	35,1	95	37,8	49	29,3	42	30,0
Rzadko	408	38,3	90	39,0	111	40,2	87	34,7	75	44,9	45	32,1
Bardzo rzadko	154	14,5	26	11,3	44	15,9	30	12,0	22	13,2	32	22,9
W ogóle nie utrzymuje	26	2,4	4	1,7	5	1,8	3	1,2	5	3,0	9	6,4
Nie dotyczy	27	2,5	0	0,0	7	2,5	7	2,8	8	4,8	5	3,6
Ogółem	1065	100,0	231	100,0	276	100,0	251	100,0	167	100,0	140	100,0
Chi-kwadrat	53,76											
df	20											
Istotność	0,000											

Uzyskane odpowiedzi wskazują, że najczęstszym sposobem utrzymywania kontaktów z najbliższą niezamieszkującą wspólnie rodziną odbywa się w postaci spotkań osobistych (78,5%), jak również rozmów telefonicznych i/lub wiadomości SMS (54,9%). Blisko co 5 badany (17,4%) korzysta także z komunikatorów internetowych celem kontaktów z najbliższymi.

Wykres 11.

Formy utrzymywania kontaktów z najbliższą niezamieszkującą wspólnie rodziną, tj. dziećmi, wnukami, prawnukami

W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt z najbliższą rodziną (dziećmi, wnukami, prawnukami) niezamieszkującymi z Panem/Panią?

**% nie sumują się do 100, bowiem respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi*

Istotnym jest, że wiek warunkuje częstotliwość korzystania z komunikatorów ($\chi^2=64,84$, $p=0,000$) – im starszy respondent tym rzadziej deklaruje używanie tej formy komunikacji. Tym samym w dalszym ciągu odnotowuje się strach/niechęć osób w podeszłym wieku do używania komunikatorów, co wiąże się z również z koniecznością nabycia umiejętności korzystania z Internetu. Przy czym osoby w wieku 60-64 lata ponad dziesięciokrotnie częściej (tj. 32,5% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi) używają komunikatorów do kontaktu z dziećmi, wnukami, prawnukami, niż osoby w wieku 80 i więcej lat (jedynie 2,9% respondentów odpowiedziało twierdząco) – tabela 3. Oczywiście ma to także związek z większym odsetkiem młodszych respondentów, którzy wzięli udział w badaniu.

Zaprezentowane w tabeli 2 wyniki jednoznacznie wskazują, że wraz z wiekiem obserwowany jest systematyczny spadek korzystania z komunikatorów jako formy komunikacji z najbliższą rodziną. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że w kontaktach z najbliższą rodziną są one wykorzystywane mimo wszystko najczęściej; dużo rzadziej używa się ich do utrzymywania relacji z dalszą rodziną (9,0%), przyjaciółmi (9,2%), czy też sąsiadami (1,3%).

Tabela 3.**Korzystanie z komunikatorów w zakresie kontaktów z najbliższą rodziną a wiek**

W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt z najbliższą rodziną (dziećmi, wnukami, prawnukami) niezamieszkującymi z Panem/Panią?

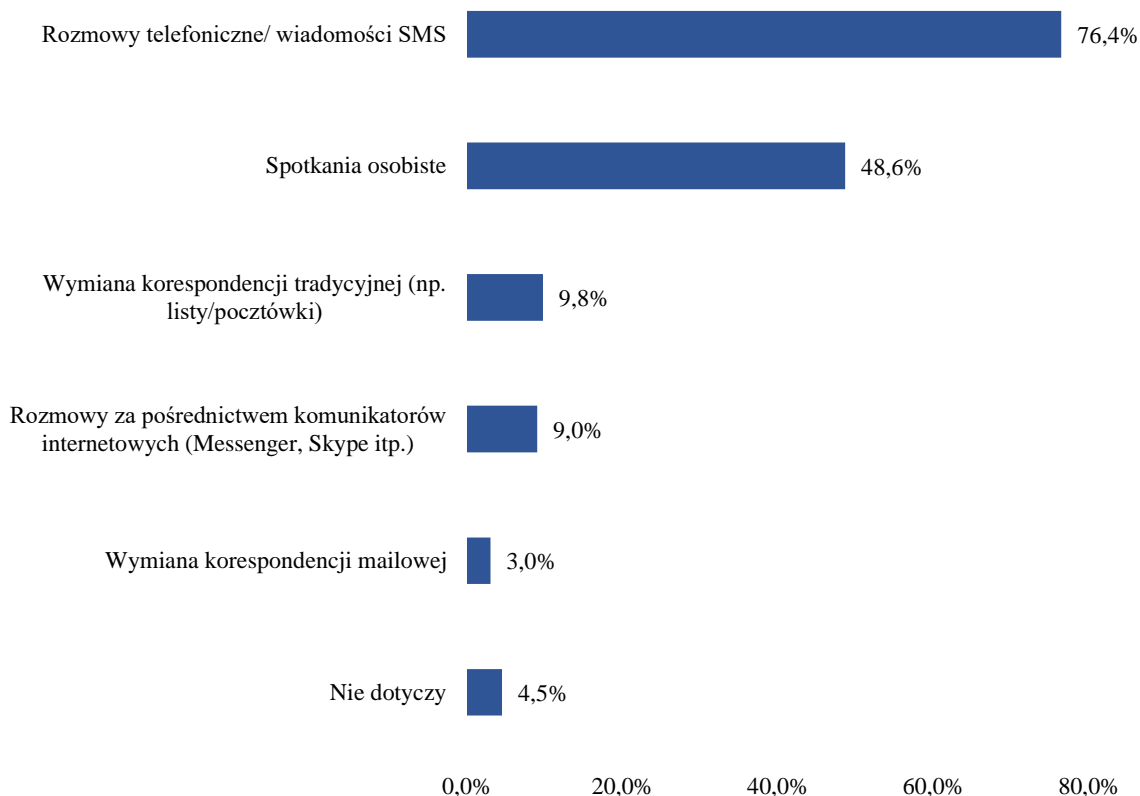
W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt z najbliższą rodziną (dziećmi, wnukami, prawnukami) niezamieszkującymi z Panem/Panią?	Proszę wskazać Pana/Pani wiek:					
	Ogółem	60-64 lat	65-69 lat	70-74 lat	75-79 lat	80 lat i więcej
Spotkania osobiste	78,5%	80,5%	85,5%	75,3%	75,4%	70,7%
Wymiana korespondencji tradycyjnej (np. listy/pocztówki)	4,2%	2,2%	4,3%	3,2%	6,0%	7,1%
Rozmowy telefoniczne/ wiadomości SMS	54,9%	60,6%	56,5%	58,2%	46,7%	46,4%
Rozmowy za pośrednictwem komunikatorów internetowych (Messenger, Skype itp.)	17,4%	32,5%	19,6%	13,1%	11,4%	2,9%
Wymiana korespondencji mailowej	5,3%	6,5%	6,9%	6,4%	3,0%	0,7%
Nie dotyczy	11,7%	10,4%	6,9%	12,7%	15,6%	17,1%
Ogółem	172,0%	192,6%	179,7%	168,9%	158,1%	145,0%

Z kolei kontakty z dalszą niezamieszkującą wspólnie rodziną najczęściej przebiegają w formie rozmów telefonicznych bądź wymiany wiadomości SMS (76,4%) i spotkań osobistych (48,6%), co różnicuje formy kontaktów z najbliższą i dalszą rodziną (wykres 11 i wykres 12) w taki sposób, że z najbliższą rodziną respondenci widują się częściej, niż rozmawiają telefonicznie, z kolei z dalszą rodziną częściej dochodzi do rozmów telefonicznych, niż osobistych spotkań.

Wykres 12.

Formy utrzymywania kontaktów z dalszą niezamieszkującą wspólnie rodziną

W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt z pozostałą rodziną niezamieszkującą z Panem/Panią?

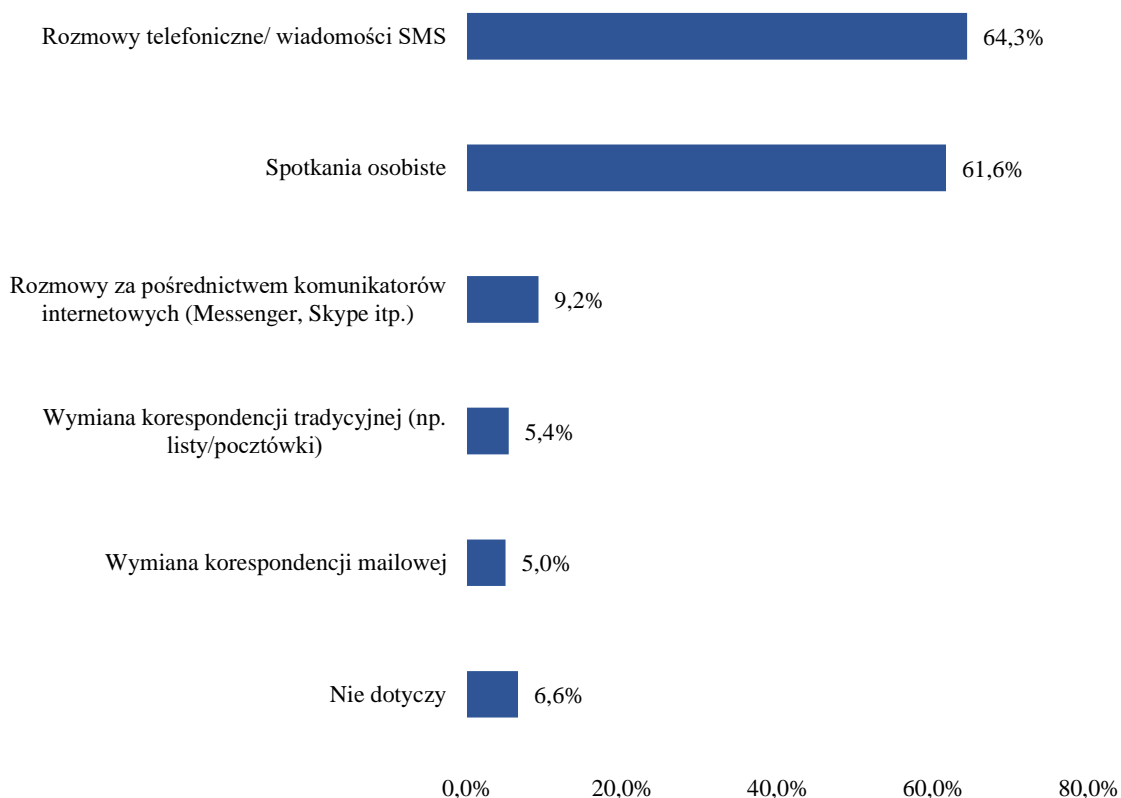
**% nie sumują się do 100, bowiem respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi*

W zakresie utrzymywania relacji ze znajomymi/przyjaciółmi w niewielkim stopniu dominuje kontakt telefoniczny/za pośrednictwem SMS (64,3%) w porównaniu do spotkań osobistych (61,6%) – wykres 13. Wyniki badań wskazały jednocześnie, że wykształcenie w sposób znaczący wpływa na formy utrzymywania kontaktu ze znajomymi/przyjaciółmi (tabela 3); we wskazanych wyżej zakresach, tj. spotkań osobistych ($\chi^2=20,25$; $p=0,000$) oraz rozmów telefonicznych, bądź wiadomości SMS ($\chi^2= 32,53$; $p=0,000$).

Wykres 13.

Formy utrzymywania kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi

W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt ze znajomymi/przyjaciółmi?

**% nie sumują się do 100, bowiem respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi*

Osoby z wykształceniem wyższym z podobną częstotliwością spotykają się ze znajomymi/przyjaciółmi osobiście (71,5%) jak również utrzymują z nimi kontakt telefoniczny/SMS (68,8%), z kolei w przypadku osób z wykształceniem policealnym oraz średnim dominuje kontakt telefoniczny/SMS-owy – odpowiednio: 63,2% i 69,5% (przy czym spotkania osobiste również stanowią częstą formę utrzymywania relacji; odpowiednio: 59,8% oraz 56,5% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi). Z kolei wśród osób legitymujących się wykształceniem podstawowym odnotowano znaczącą przewagę kontaktów osobistych (49,1%) nad rozmowami telefonicznymi/wymianą SMS (34,5%).

Tabela 4.**Formy utrzymywania kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi a wykształcenie***W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt ze znajomymi, przyjaciółmi?*

W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt ze znajomymi, przyjaciółmi?	Proszę wskazać Pana/Pani wykształcenie:					
	Ogółem	Niepełne podstawowe/ Podstawowe	Zawodowe	Średnie	Policealne	Wyższe
Spotkania osobiste	61,6%	49,1%	61,2%	56,5%	59,8%	71,5%
Wymiana korespondencji tradycyjnej (np. listy/pocztówki)	5,4%	7,3%	1,9%	6,9%	5,7%	5,9%
Rozmowy telefoniczne/ wiadomości SMS	64,3%	34,5%	58,5%	69,5%	63,2%	68,8%
Rozmowy za pośrednictwem komunikatorów internetowych (Messenger, Skype itp.)	9,2%	1,8%	5,0%	7,7%	16,1%	14,2%
Wymiana korespondencji mailowej	5,0%	1,8%	1,6%	3,2%	3,4%	11,5%
Nie dotyczy	6,6%	32,7%	7,8%	5,6%	9,2%	1,0%
Ogółem	152,0%	127,3%	136,0%	149,3%	157,5%	172,9%

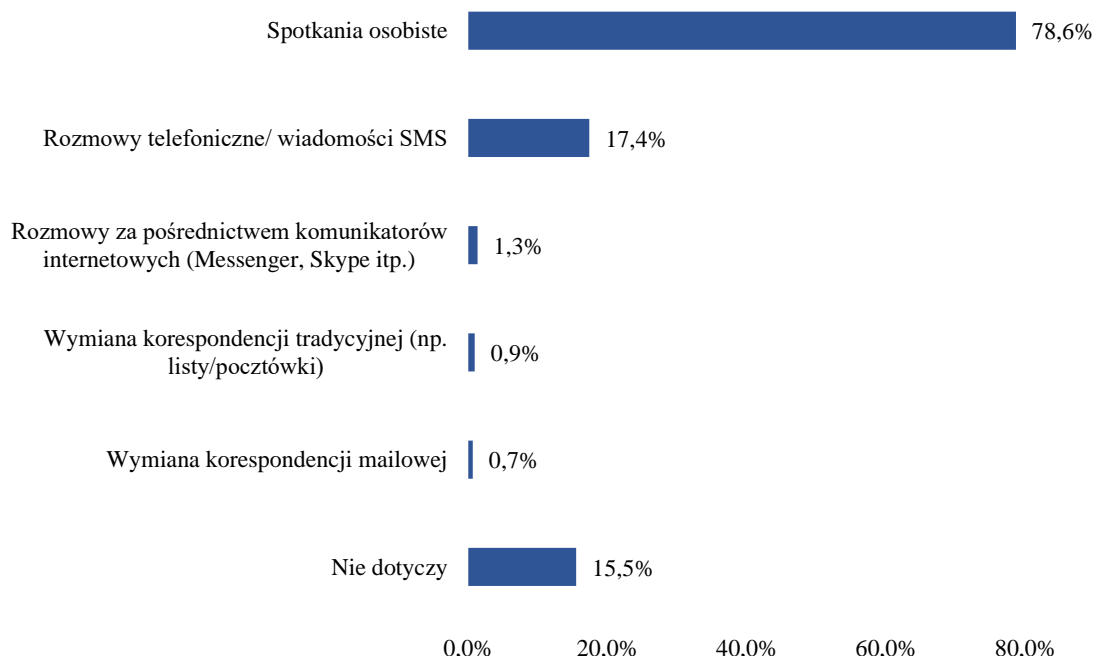
Podsumowując formy kontaktu z poszczególnymi grupami, uzyskane wyniki wskazały, że wykształcenie w sposób istotny warunkuje utrzymywanie kontaktów przy wykorzystaniu komunikatorów z najbliższą niezamieszkującą rodziną ($\chi^2= 33,97$; $p=0,000$), dalszą niezamieszkującą rodziną ($\chi^2= 15,21$; $p=0,004$), jak również ze znajomymi/przyjaciółmi ($\chi^2=23,94$; $p=0,000$) w taki sposób, że wraz ze wzrostem wykształcenia wzrasta bowiem częstotliwość korzystania z tej formy komunikacji z kontaktach ze wskazanymi wyżej grupami.

Z kolei relacje z sąsiadami opierają się przede wszystkim na kontaktach osobistych (78,6%) i w dużo mniejszym stopniu na rozmowach telefonicznych/wymianie wiadomości SMS (17,4%).

Wykres 14.

Formy utrzymywania kontaktów z sąsiadami

W jaki sposób utrzymuje Pan/Pani kontakt z sąsiadami?

**% nie sumują się do 100, bowiem respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi*

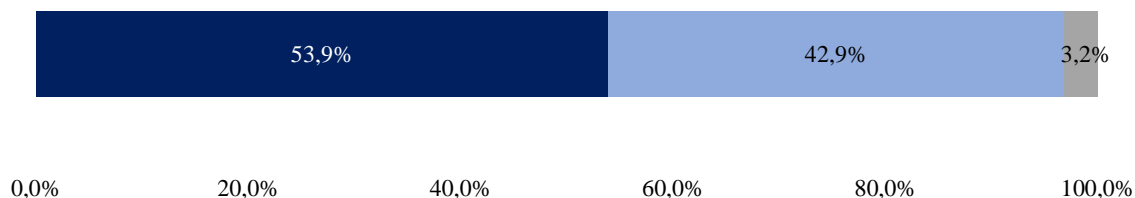
Relacje sąsiedzkie stanowią bardzo ważny kapitał, szczególnie w dobie pandemii, kiedy w sposób szczególny podkreślana była wartość i istotność relacji przejawiających się przede wszystkim w chęci wsparcia seniorów w wykonywaniu codziennych czynności wymagających od nich opuszczenia domu czy mieszkania, np. zrobienie zakupów, wyrzucenie śmieci, czy też wyprowadzenie psa na spacer. Dlatego też bardzo ważna okazała się weryfikacja czy badani znają swoich sąsiadów (wykres 15). Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że ponad połowa badanych (54%) zna większość, bądź wszystkich sąsiadów, mniejsza część, tj. 43% zna tylko nielicznych sąsiadów, zaś tylko 3% seniorów przyznało, że w ogóle nie zna sąsiadów (wykres 6). Wprawdzie znajomość swoich sąsiadów nie oznacza, że można na nich liczyć, jednak wysoce prawdopodobne jest, że w sytuacji wyjątkowej znajdzie się choć jeden sąsiad, który będzie gotowy udzielić pomocy. W związku z powyższym, im więcej sąsiadów znają osoby starsze, tym większa wydaje się szansa uzyskania wsparcia.

Wykres 15.

Opis relacji sąsiedzkich

Jak opisałby Pan/opisałaby Pani swoje relacje sąsiedzkie?

■ Znam większość lub wszystkich sąsiadów ■ Znam tylko nielicznych sąsiadów ■ Nie znam w ogóle swoich sąsiadów

Opis relacji sąsiedzkich nie jest warunkowany przez płeć, wiek, posiadanie potomstwa, czy też sytuację mieszkaniową. Oczywistym wydaje się bowiem, że mieszkańcy bloków, częściej niż osoby zamieszkujące zabudowę jednorodzinna będą deklarowały, że nie znają swoich sąsiadów, co znalazło potwierdzenie w zrealizowanych badaniach, bowiem 2,3% mieszkańców domów i 3,5% bloków deklarowało brak znajomości sąsiadów. Jednocześnie osoby zamieszkujące bloki częściej niż osoby zamieszkujące domy znają tylko nielicznych sąsiadów (odpowiednio: 45,0% i 35,9%).

Natomiast zamieszkiwane osiedle ($\chi^2=85,30$; $p=0,007$), jak również sytuacja życiowa ($\chi^2=36,83$; $p=0,000$) w sposób znaczący wpływa na relacje sąsiedzkie. Znajomość wszystkich sąsiadów najczęściej deklarowali mieszkańcy Zawad (75%), Starosielec (73,2%) oraz Bacieczek (63,3%). Z kolei brak znajomości sąsiadów w ogóle zgłaszali seniorzy zamieszkujący Leśną Dolinę (15,2%) osiedle Mickiewicza (10,3%), Białostoczek (5,9%), Centrum (5,6%) oraz Antoniuk (4,3%). Z powyższych danych wynika, że rodzaj zabudowy warunkuje znajomość sąsiadów, bowiem osiedla, których mieszkańcy deklarują znajomość wszystkich sąsiadów to w większość osiedla o zabudowie jednorodzinnej (przy mniejszej liczbie bloków i wieżowców) i są jednymi ze starszych białostockich osiedli usytuowanych poza centrum miasta. Zaś brak znajomości sąsiadów wskazywali mieszkańcy osiedli, na których przeważają bloki mieszkalne (przy bardzo małej liczbie domów jednorodzinnych). Ponadto zlokalizowane w centrum miasta, bądź w jego pobliżu osiedle Mickiewicza, Centrum czy Antoniuk są dość często wybierane przez studentów wynajmujących mieszkania, co w sposób znaczący zwiększa rotację mieszkańców, a przez to uniemożliwia zawieranie trwałych relacji sąsiedzkich.

Jak już wspomniano sytuacja życiowa w sposób znaczący wpływa na relacje sąsiedzkie (tabela 5). Zaskakiwać może fakt, że to właśnie w grupie osób zamieszkujących samotnie odnotowano najwyższy odsetek osób deklarujących, że w ogóle nie znają swoich sąsiadów. Domniemywać więc można, że osoby zamieszkujące samotnie w mniejszym stopniu dążą do pogłębienia relacji sąsiedzkich, niż osoby zamieszkujące z członkiem rodziny, bądź małżonkiem/partnerem. Jednocześnie zauważyć należy, że respondenci mieszkający ze współmałżonkiem/partnerem najczęściej deklarowali znajomość wszystkich, bądź większość sąsiadów.

Dla porównania, z badań GUS wynika, że zarówno wśród osób starszych (tj. 65 i więcej lat), jak i młodszych dominują konwencjonalne i okazjonalne kontakty sąsiedzkie. Niemal 84% osób starszych wskazało, że nie utrzymują z sąsiadami bliższych kontaktów, ale w przypadku spotkania mówią sobie „dzień dobry” i wymieniają ze sobą kilka zdań. Blisko 61% seniorów wskazało, że może liczyć na sąsiadów w przypadku drobnych przysług, jak np. zrobienie zakupów. Z kolei bliższe kontakty towarzyskie z sąsiadami utrzymywał co 4 badany⁴.

Tabela 5.

Opis relacji sąsiedzkich a sytuacja życiowa

Jak opisałby Pan/ opisałaby Pani swoje relacje sąsiedzkie?

Jak opisałby Pan/ opisałaby Pani swoje relacje sąsiedzkie?	Jaka jest Pana/Pani sytuacja życiowa?									
	Ogółem		Mieszkam sam/sama		Mieszkam ze współmałżonkiem/ partnerem		Mieszkam z dzieckiem/dziećmi lub innym/innymi członkiem rodziny		Mieszkam z inną niespokrewnioną osobą/ innymi osobami (przyjaciół, opiekun, lokator)	
	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności
Znam większość lub wszystkich sąsiadów	613	57,7	158	45,5	337	59,8	108	55,7	10	50,0
Znam tylko nielicznych sąsiadów	479	45,1	173	49,9	217	38,5	80	41,2	9	45,0
Nie znam w ogóle swoich sąsiadów	33	3,1	16	4,6	10	1,8	6	3,1	1	5,0
Ogółem	1125	105,9	347	100,0	564	100,0	194	100,0	20	100,0
Chi-kwadrat		36,83								
df		8								
Istotność		0,000								

⁴ GUS, Jakość życia osób starszych w Polsce, Warszawa 2020, s. 75.

Istotnym jest, że nawet duża rodzina, czy też rozbudowana sieć kontaktów towarzyskich (w tym przyjacielskich, sąsiedzkich) nie daje gwarancji uzyskania wsparcia w sytuacjach tego wymagających, np. w przypadku choroby, pomocy w codziennych czynnościach, czy pożyczenia pieniędzy.

Z uwagi na fakt, że w przypadku każdego człowieka (nie tylko osób w podeszłym wieku) bardzo ważna jest weryfikacja czy mogą liczyć na wsparcie innych w przypadku choroby, konieczności uzyskania pomocy finansowej, czy też w zakresie codziennych czynności życiowych, dlatego postanowiono to w przedmiotowych badaniach sprawdzić. Wprawdzie respondentów zapytano wyłącznie o to na kogo mogą liczyć w sytuacjach, w których wymagaliby pomocy i wsparcia, bez wskazania, czy złożona deklaracja miała już potwierdzenie w rzeczywistych działaniach; jednak wydaje się, że przekonanie respondentów stanowi wystarczający dowód i zapewnienie, że w razie potrzeby mogą liczyć na innych (tabela 6).

W przypadku choroby i np. konieczności wykupienia leków, czy też zrobienia zakupów respondenci wskazali, że mogą liczyć przede wszystkim na wsparcie najbliższej rodziny (34,4%), partnera/współmałżona (15,9%), znajomych/przyjaciół (15,1%) oraz sąsiadów (15,0%). Z kolei wsparcie finansowe seniorzy mogą uzyskać przede wszystkim od najbliższej rodziny (63,9%), w nieco mniejszym stopniu także od partnera/współmałżonka (26,0%) oraz dalszej rodziny (18,6%). W tym przypadku odnotowano również największy odsetek badanych (17%, podczas gdy w pozostałych analizowanych sytuacjach było to: 1,3% oraz 7,8%), którzy zadeklarowali, że nie mogliby liczyć na nikogo w sytuacji, w której konieczna byłaby taka forma pomocy, co wskazuje że finanse stanowią jeden z newralgicznych obszarów mogący generować m.in. konflikty, trudności komunikacyjne, czy też niechęć. Natomiast na pomoc w zakresie codziennych czynności życiowych badani mogą liczyć przede wszystkim ze strony najbliższej rodziny (67,7%), partnera/współmałżona (29,2%) oraz dalszej rodziny (20,9%). Należy nadmienić, że w przypadku analizy możliwości uzyskania wsparcia ze strony współmałżonka, to właśnie odpowiedź „w zakresie wykonywania codziennych czynności” pojawiała się najczęściej – 29,2% (przy odsetku 26,0% w przypadku wsparcia finansowego oraz 15,9% w zakresie wsparcia w przypadku choroby).

Wyniki badań wykazały istotną statystycznie zależność w zakresie uzyskiwania wsparcia finansowego ($\chi^2=15,60$; $p=0,000$), wsparcia w wypadku choroby ($\chi^2=27,63$; $p=0,000$) i pomocy w codziennych czynnościach życiowych ($\chi^2=17,09$; $p=0,000$) ze strony małżonka/partnera a płcią. W każdej z wymienionych wyżej sytuacji mężczyźni w znacznie większym stopniu mogli liczyć na pomoc swoich żon/partnerek, niż kobiety na wsparcie swoich

mężów/partnerów. Z kolei nie odnotowano znaczących różnic w zakresie wsparcia we wskazanych sytuacjach ze strony najbliższej rodziny (dzieci, wnuków, prawnuków), pozostałej dalszej rodziny, sąsiadów, znajomych/przyjaciół, czy też instytucji/organizacji – zarówno kobiety, jak i mężczyźni w bardzo podobnym stopniu deklarowali, że mogą liczyć na te grupy osób w omawianych sytuacjach życiowych.

Przedstawione wyżej wyniki badań nieco różnią się od wniosków z badań GUS, bowiem wyniki ogólnopolskie wskazały, że w przypadku choroby respondenci najczęściej mogą liczyć na wsparcie współmałżonka lub partnera życiowego (46%) oraz dzieci (w tym zięciów, synowych) lub wnuków (42%). Badania ogólnopolskie wykazały, że wraz z wiekiem maleje znaczenie małżonka/partnera jako osoby, na którą seniorzy mogliby liczyć w przypadku choroby, a w konsekwencji wsparcia w zakresie wykonywania codziennych obowiązków na rzecz osób młodszych (przede wszystkim dzieci, wnuków), co jest w pełni zrozumiałe. Osoby samotne, częściej niż te będące w stałych związkach deklarowały możliwość pomocy sąsiedzkiej w sytuacjach związanych z codziennym funkcjonowaniem. Osoby w związkach w takich samych przypadkach liczyłyby z kolei przede wszystkim na pomoc dzieci i/lub wnuków. Z kolei w przypadku konieczności uzyskania wsparcia finansowego wyniki białostockich badań pokrywają się z wynikami badań ogólnopolskich, bowiem w takich sytuacjach seniorzy mogą liczyć przede wszystkim na rodzinę⁵.

⁵ GUS, Jakość życia osób starszych w Polsce, Warszawa 2020, s. 78-82.

Tabela 6.**Osoby/grupy, na których wsparcie respondenci mogą liczyć w poszczególnych przypadkach**

Na kogo (poza osobami, z którymi Pan/Pani mieszka) mógłby Pan/mogłaby Pani liczyć, gdyby wymagałby Pan/wymagałaby Pani wsparcia?

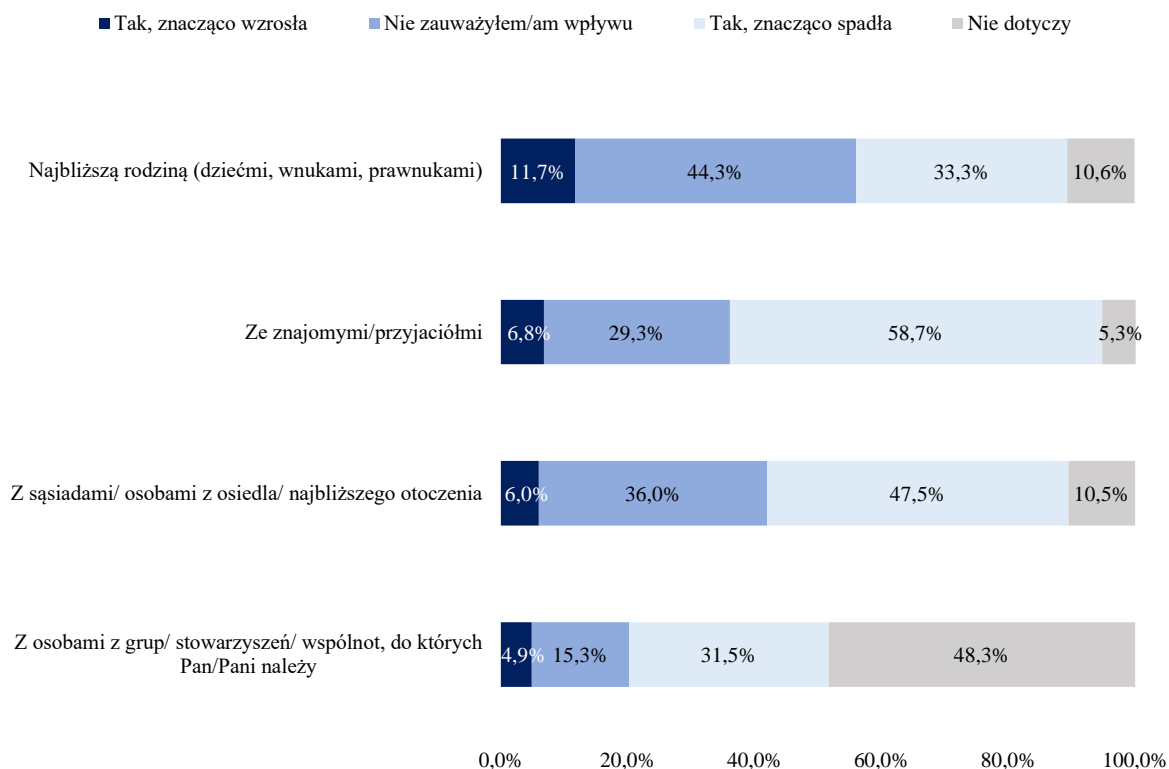
Na kogo (poza osobami, z którymi Pan/Pani mieszka) mógłby Pan/mogłaby Pani liczyć, gdyby wymagałby Pan/wymagałaby Pani wsparcia:	w przypadku choroby (wykupienia leków, zrobienia zakupów)		w przypadku konieczności uzyskania wsparcia finansowego		w przypadku potrzeby pomocy w codziennych czynnościach życiowych	
	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności
Najbliższą rodzinę (dzieci, wnuki, prawnuki)	787	34,4	681	63,9	721	67,7
Partnera, współmałżonka	364	15,9	277	26,0	311	29,2
Znajomych, przyjaciół	346	15,1	198	18,6	223	20,9
Sąsiadów	343	15,0	181	17,0	180	16,9
Pozostałą rodzinę	340	14,9	122	11,5	159	14,9
Instytucje, organizacje (kościół, MOPR, stowarzyszenia, fundacje itp.)	76	3,3	73	6,9	83	7,8
Na nikogo	29	1,3	47	4,4	72	6,8
Ogółem	2285	100,0	1579	148,3	1749	164,2

Analizie poddano również ocenę wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów z najbliższą rodziną, znajomymi/przyjaciółmi, z sąsiadami/osobami z najbliższego otoczenia oraz osobami z grup/stowarzyszeń/wspólnot, do których należy respondent (wykres 16). Największy odsetek badanych nie zauważył zmiany w zakresie częstotliwości kontaktów z najbliższą rodziną (44,3%), jak również sąsiadami, czy też osobami zamieszkującymi najbliższe otoczenie respondentów (36,0%). Z kolei największy spadek odnotowano w przypadku częstotliwości kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi (58,7%) oraz sąsiadami/osobami z najbliższego otoczenia (47,5%). Należy jednocześnie zaznaczyć, że co 10 badany wskazał, że częstość kontaktów z najbliższą rodziną znacząco wzrosła.

Wykres 16.

Ocena wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów z wybranymi grupami

Czy pandemia COVID-19 wpłynęła na częstotliwość Pana/Pani bezpośrednich kontaktów z:

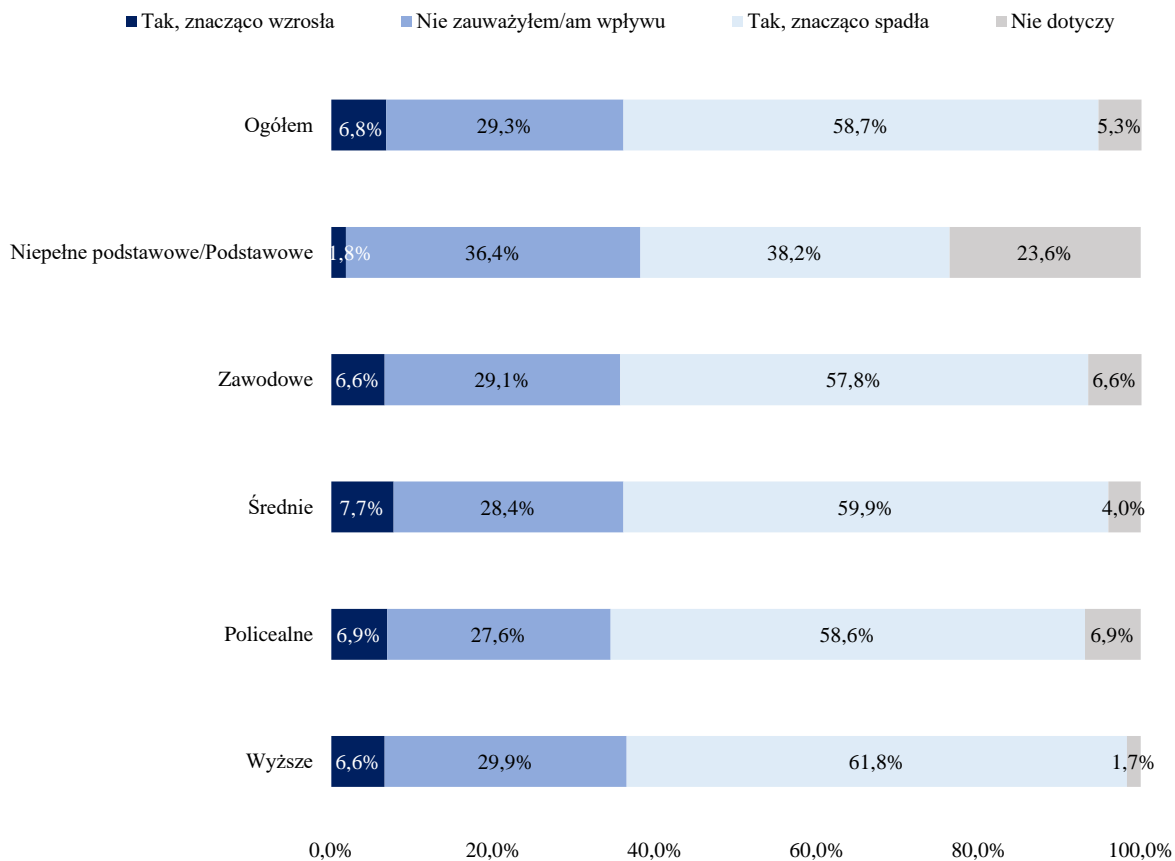

Odnotowano ciekawą, istotną statystycznie zależność w zakresie oceny częstotliwości kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi w czasie pandemii a wykształceniem – mianowicie wraz ze wzrostem wykształcenia coraz częściej pojawiała się deklaracja znaczącego spadku częstotliwości kontaktów z tą grupą (wykres 17), co może świadczyć o większej świadomości nt. sytuacji społecznej, bądź wyższym poczuciem lęku przed zakażeniem.

Wykres 17.

Ocena wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów ze znajomymi/osobami z najbliższego otoczenia a wykształcenie

Czy pandemia COVID-19 wpłynęła na częstotliwość Pana/Pani bezpośrednich kontaktów/spotkań ze znajomymi, przyjaciółmi?

* $\chi^2 = 52,83$; $p = 0,000$

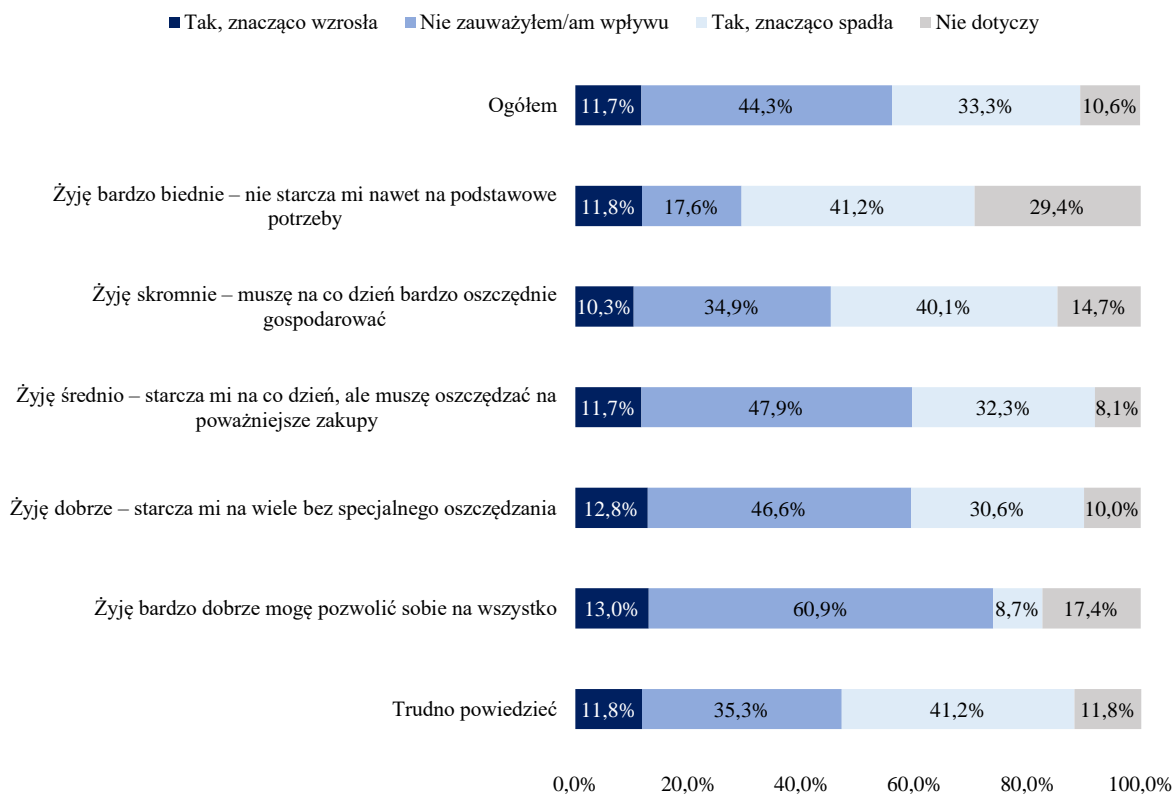
Istotnym jest, że również samoocena sytuacji materialnej w sposób istotny statystycznie wpływa na częstotliwość kontaktów z najbliższą rodziną w dobie pandemii (wykres 18).

Wyniki badań wskazały, że im gorsza samoocena sytuacji materialnej tym wyższy odsetek respondentów deklarujących znaczący spadek częstotliwości kontaktów z najbliższą rodziną. Jednocześnie im lepsza samoocena sytuacji materialnej tym wyższy odsetek badanych, którzy nie zauważyli wpływu pandemii na częstotliwość kontaktów z najbliższymi.

Wykres 18.

Ocena wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów z najbliższą rodziną a samoocena sytuacji materialnej

Czy pandemia COVID-19 wpłynęła na częstotliwość Pana/Pani bezpośrednich kontaktów/spotkań z najbliższą rodziną (dziećmi, wnukami, prawnukami)?

* $\chi^2 = 33,66$; $p = 0,004$

Dr Anna Szafranek

*Adiunkt w Katedrze Nauk Prawnych, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych,
Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży*

II. Poczucie bezpieczeństwa w najbliższej okolicy

Ocena poczucia bezpieczeństwa seniorów w miejscu zamieszkania/najbliższej okolicy jest bardzo istotna, bowiem osoby w podeszłym wieku co do zasady nie wykazują chęci do zmian (w sposób szczególny chodzi o miejsce zamieszkania). Ogólnopolskie badanie spójności społecznej wskazało, że poczucie silnego związku z miejscowością zamieszkania jest różnicowane z uwagi na wiek: dla osób w wieku od 16 do 24 lat wynosiło 44%, z kolei w przypadku respondentów w wieku 75 lat i więcej wzrosło do 64%⁶.

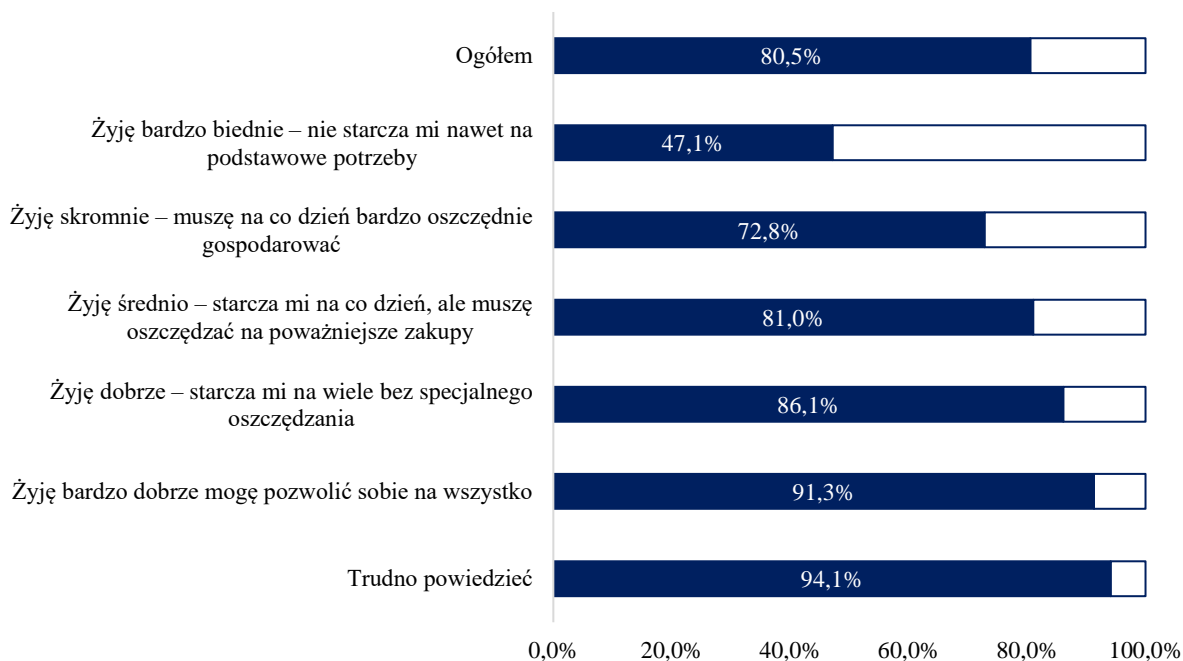
W przypadku białostockich badań ocena poczucia bezpieczeństwa w najbliższej okolicy ma zdecydowanie pozytywny wydźwięk, bowiem aż 80,5% respondentów deklaruowało, że w swojej najbliższej okolicy czuje się bezpiecznie. Przy czym samoocena sytuacji materialnej w sposób istotny statystycznie wpływa na ocenę poczucia bezpieczeństwa (wykres 19)

⁶ GUS, Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej 2018, Warszawa 2020, s. 72.

Wykres 19.

Poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania a samoocena sytuacji materialnej

Czy Pan/Pani czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania? (wykres przedstawia % odpowiedzi tak, czując się bezpiecznie)

* $\chi^2 = 30,19$; $p = 0,000$

Zaprezentowane na wykresie 19 wyniki jednoznacznie wskazują, że im wyższa samoocena sytuacji materialnej tym wyższy odsetek osób deklarujących, że czują się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania. Aż 94,4% badanych żyjących bardzo dobrze i mogących sobie pozwolić na wszystko wskazało, że czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania, podczas gdy analogicznej odpowiedzi udzieliło 47,1% respondentów żyjących bardzo biednie, mających problemy z zapokojeniem nawet podstawowych potrzeb. Z kolei zamieszkiwane osiedle nie wpływa istotnie statystycznie na poczucie bezpieczeństwa, co oznacza, że to właśnie kwestie finansowe, a nie zamieszkiwane osiedle, czy też sytuacja mieszkaniowa (tj. zamieszkiwanie w bloku, domu jednorodzinnym, czy instytucji opiekuńczej) mają decydujący wpływ na poczucie bezpieczeństwa. Oprócz sytuacji finansowej również fakt z kim respondent zamieszkuje (w sposób istotny statystycznie) determinuje poczucie bezpieczeństwa (tabela 7).

Odpowiedzi respondentów wskazują, że zamieszkiwanie z członkiem rodziny generuje większe poczucie bezpieczeństwa niż zamieszkiwanie samotne, bądź z innymi niespokrewnionymi osobami. Przy czym osoby mieszkające same czują się bezpiecznie w nieco

większym stopniu niż seniorzy mieszkający z innymi niespokrewnionymi osobami. Tym samym drugi istotny czynnik generujący poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania to sytuacja życiowa polegająca na mieszkaniu z członkami rodziny, a przede wszystkim dziećmi i współmałżonkiem.

Tabela 7.

Poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania a sytuacja życiowa

Czy Pan/ Pani czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania?

Czy Pan/ Pani czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania?	Jaka jest Pana/Pani sytuacja życiowa?									
	Ogółem		Mieszkam sam/sama		Mieszkam ze współmałżonkiem/ partnerem		Mieszkam z dzieckiem/dziećmi lub innym/innymi członkiem rodziny		Mieszkam z inną niespokrewnioną osobą/ innymi osobami (przyjaciół, opiekun, lokator)	
	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności
Tak	914	86,1	263	75,8	469	83,2	168	86,6	14	70,0
Nie	211	19,9	84	24,2	95	16,8	26	13,4	6	30,0
Ogółem	1125	105,9	347	100,0	564	100,0	194	100,0	20	100,0
Chi-kwadrat			19,89							
df			4							
Istotność			0,001							

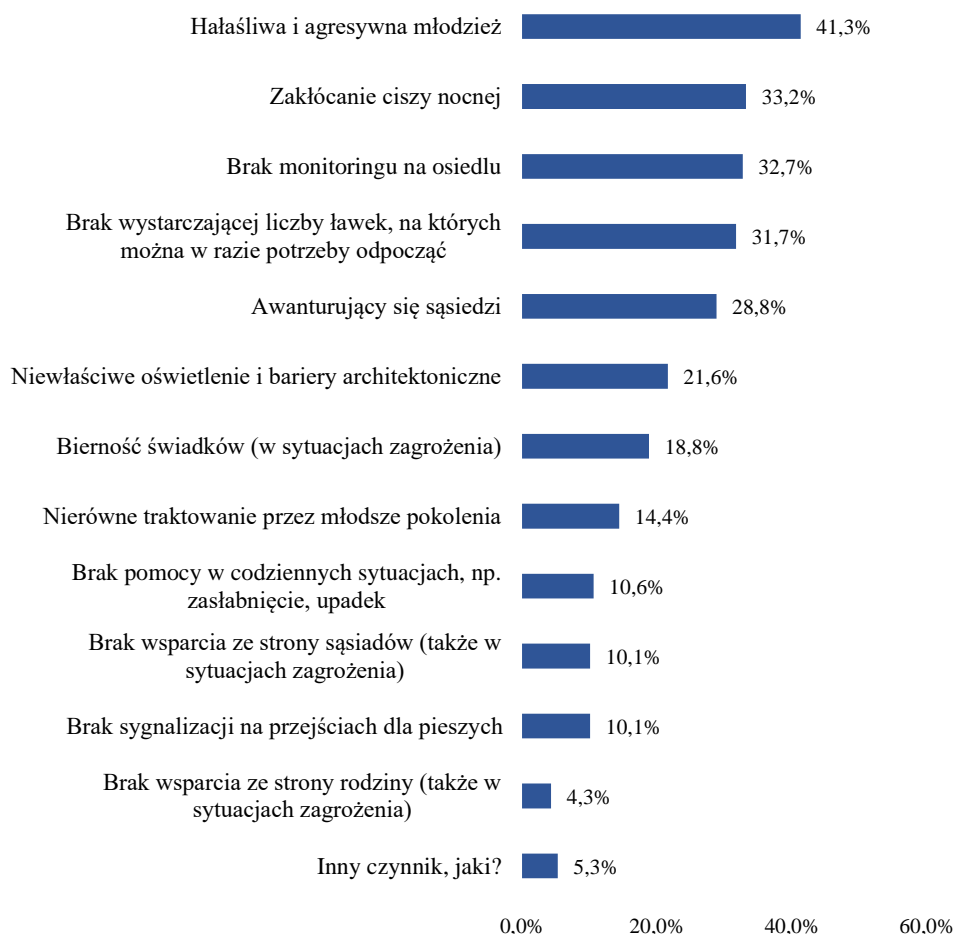
Respondenci najczęściej wskazywali, że na brak poczucia bezpieczeństwa wpływa przede wszystkim: hałaśliwa i agresywna młodzież (41,3%), zakłócanie ciszy nocnej (33,2%), brak monitoringu na osiedlu (32,7%), brak wystarczającej liczby ławek, na których można w razie potrzeby odpocząć (31,7%), jak również awanturujący się sąsiedzi (28,8%). Tym samym jako dwa główne obszary wpływające na brak poczucia bezpieczeństwa można wskazać: czynnik ludzki (niewłaściwe i/lub uciążliwe zachowania sąsiadów, młodzieży), jak również czynniki (braki) infrastrukturalne.

Dodatkowo (poza przedstawionymi na wykresie 20 czynnikami) pojedyncze osoby wskazały również, iż brak poczucia bezpieczeństwa jest związany m.in. z nocowaniem bezdomnych na klatkach schodowych (2 wskazania), sytuacją polityczną (3 wskazania), brakiem zieleni wokół bloku, czy też obecnością sklepu monopolowego w najbliższej okolicy, co w opinii respondenta bezpośrednio przekłada się na wzrost liczby agresywnych osób (odpowiednio po 1 wskazaniu).

Wykres 20.

Czynniki wpływające na brak poczucia bezpieczeństwa

Które z podanych czynników wpływają na Pana/Pani brak poczucia bezpieczeństwa?

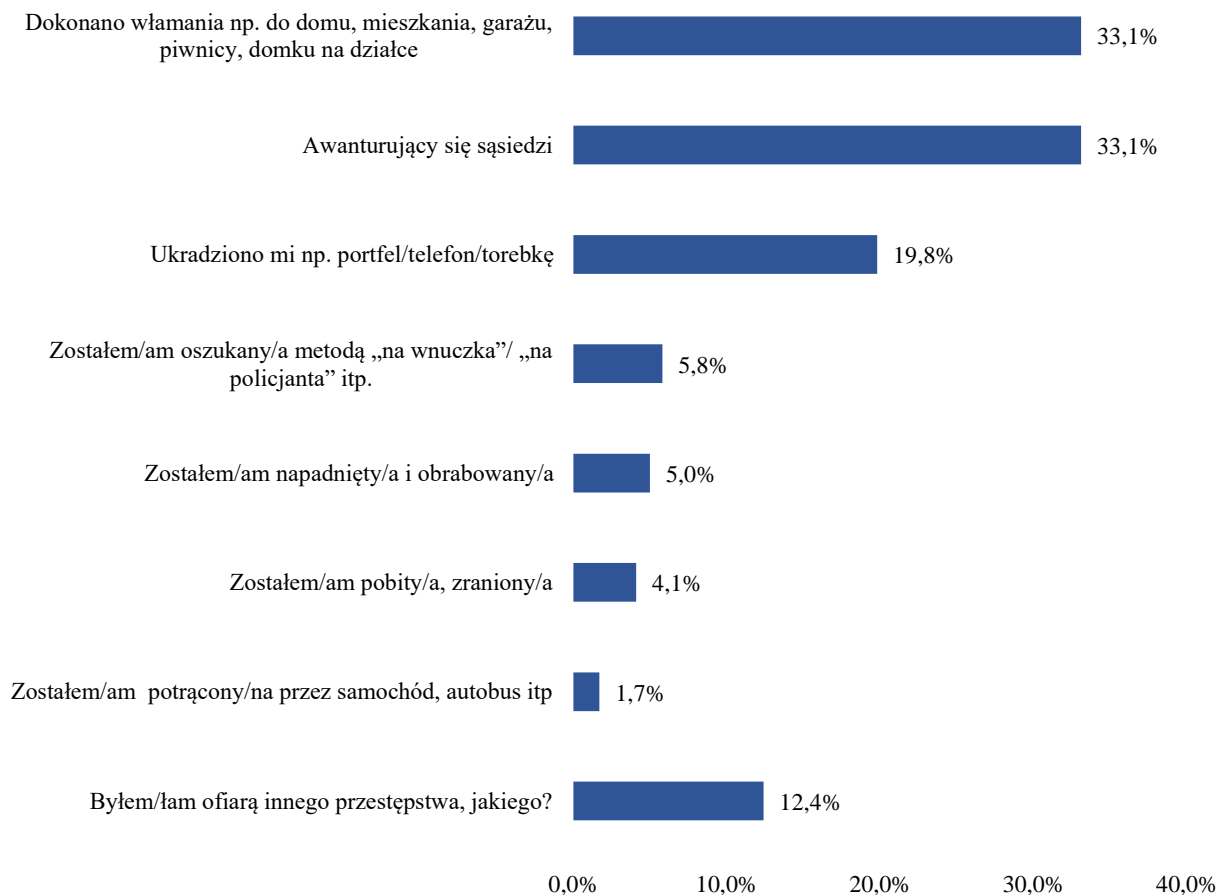
Respondentów zapytano również, czy w ciągu ostatnich 5 lat znaleźli się w sytuacji zagrożenia, które miało miejsce w mieszkaniu, bądź zamieszkiwanej okolicy (np. włamanie, pobicie, kradzież, oszustwo finansowe). Zdecydowanej większości badanych (tj. 88,6%) udało się uniknąć takiego zdarzenia, z kolei 11,4% badanych zgłosiło fakt znalezienia się w sytuacji zagrożenia. Analizy wykazały ponadto, że zamieszkiwane osiedle, płeć, wiek czy stan cywilny nie mają istotnego statystycznie wpływu na znalezienie się w sytuacji zagrożenia.

Respondenci, którzy w ciągu 5 ostatnich lat znaleźli się w sytuacji zagrożenia, najczęściej wskazywali, że chodziło o awanturujących się sąsiadów (33,1%), włamanie do ich domu, mieszkania, garażu, piwnicy, czy też domku na działce (33,1%), jak również kradzież portfela, telefonu, torebki (19,8%).

Wykres 21.

Sytuacje zagrożenia, w których znaleźli się respondenci w ciągu 5 ostatnich lat

Sytuacje zagrożenia, w których znaleźli się respondenci w ciągu 5 ostatnich lat:

Oprócz wskazanych na wykresie 21 sytuacji respondenci zgłaszali również wypadki, w których uczestniczyli, tj. wypadek samochodowy, stłuczka, czy też zniszczenie samochodu (9 wskazań), oszustwa internetowe, tj. kradzież pieniędzy z konta bankowego (4 wskazania), jak również próby wyłudzenia pieniędzy (1 wskazanie). Istotnym jest, że ze szczegółowych analiz statystycznych wynika, że płeć, wiek, czy sytuacja mieszkaniowa nie mają istotnie statystycznego wpływu na rodzaj sytuacji zagrożenia, w których znaleźli się respondenci w ciągu minionych 5 lat. Zależność istotną statystycznie wykazano jedynie w przypadku kradzieży oraz włamań a zamieszkiwanego osiedla (tabela 8).

Tabela 8.

Kradzieże i włamania a zamieszkiwane osiedle

Osiedle	Kradzież (np. portfela, telefonu, torebki)		Włamanie (do domu, garażu, piwnicy, domku na działce)	
	N	%	N	%
Centrum	0	0,0	1	16,7
Białostoczek	1	7,7	6	46,2
Piaski	1	100,0	0	0,0
Przydworcowe	0	0,0	2	100,0
Młodych	1	50,0	0	0,0
Antoniuk	0	0,0	1	12,5
Jaroszówka	0	0,0	3	50,0
Wygoda	0	0,0	4	50,0
Piasta I	0	0,0	2	50,0
Piasta II	1	25,0	2	50,0
Skorupy	1	11,1	1	11,1
Mickiewicza	3	75,0	1	25,0
Bema	0	0,0	3	100,0
Kawaleryjskie	1	100,0	0	0,0
Nowe Miasto	0	0,0	1	50,0
Zielone Wzgórza	3	50,0	0	0,0
Starosielce	3	50,0	2	33,3
Słoneczny Stok	0	0,0	6	100,0
Leśna Dolina	6	60,0	2	20,0
Wysoki Stoczek	1	14,3	1	14,3
Dziesięcony I	1	16,7	1	16,7
Dziesięciny II	0	0,0	1	50,0
Dojlidy Górne	1	50,0	0	0,0
Chi-kwadrat	50,60		41,00	
df	24		24	
Istotność	0,001		0,017	

*w tabeli uwzględniono wyłącznie te osiedla, na których miało miejsce przynajmniej jedno z analizowanych wyżej zdarzeń, tj. kradzież i/lub włamanie

W większości przypadków na osiedlach o przewadze zabudowy jednorodzinnej odnotowywano przewagę włamań nad kradzieżami (np. Jaroszówka, Wygoda). Kradzieże natomiast zdarzały się przede wszystkim na osiedlach oddalonych od ścisłego centrum miasta.

Analizowane obszary miasta można podzielić na dwie części, tj. osiedla, na których (zgodnie z deklaracją badanych) w ostatnich 5 latach nie doszło do sytuacji zagrożenia, oraz osiedla, na których w tym samym okresie miała miejsce co najmniej jedna sytuacja zagrożenia (tabela 9).

Osiedla, na których odnotowano największą liczbę zdarzeń, tj. powyżej 10 charakteryzują się przede wszystkim zabudową blokową. Z kolei w przypadku terenów, których mieszkańcy nie zgłaszali sytuacji zagrożenia (tabela 6), jedynie Bojary to osiedle zlokalizowane w centrum charakteryzujące się bardzo dużą liczbą zabytkowych kamienic, zabytkowych domów mieszkalnych oraz powojenną zabudową. Z kolei pozostałe osiedla, na

których nie odnotowano sytuacji zagrożenia leżą na obrzeżach miasta i zostały do niego włączone jako były wsie. Trudno jednak jednoznacznie określić jakie czynniki spowodowały, że właśnie na tych obszarach nie miały miejsca sytuacje zagrożenia.

Tabela 9.

Podział osiedli z uwagi na występowanie w ostatnich 5 latach sytuacji zagrożenia

Osiedla, na których odnotowano sytuacje zagrożenia	Osiedla, na których nie odnotowano sytuacji zagrożenia
od 1 do 5 sytuacji	Bojary, Bacieczki, Zawady, Bagnówka
Piaski (1), Kawaleryjskie (1), Dojlidy (1), Sienkiewicza (2), Nowe Miasto (2), Dziesięciny II (2), Bema (3), Dojlidy Górne (3), Przydworcowe (3), Młodych (3), Piasta I (4), Piasta II (4), Mickiewicza (5), Centrum (5)	
od 6 do 10 sytuacji	
Starosielce (6), Jaroszkówka (6), Słoneczny Stok (7), Dziesięciny I (7), Zielone Wzgórza (7), Antoniuk (8), Wygoda (8), Wysoki Stoczek (8), Skorupy (9)	
powyżej 10 sytuacji	
Białostoczek (17), Leśna Dolina (16)	

**w nawiasach, przy każdym osiedlu wskazano liczbę sytuacji zagrożenia*

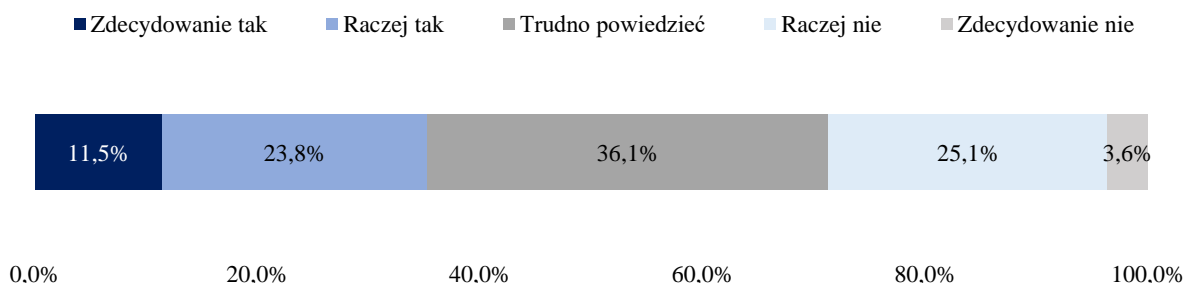
Mimo, iż zdecydowana większość badanych deklarowała, że czuje się bezpiecznie na zamieszkiwanym osiedlu, to jednocześnie duża część (35%) wskazała, że widzi potrzebę podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym przez nich osiedlu (wykres 22).

Zważywszy na fakt, że 36% badanych nie potrafiło udzielić wiążącej odpowiedzi na postawione pytanie, należy uznać że deklaracja o potrzebie podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa, którą złożyło 35% seniorów oznacza relatywnie duży odsetek. Tym samym wnioskować można, że poczucie bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu nie jest jednoznaczne z opinią o wystarczającej liczbie podejmowanych działań w zakresie bezpieczeństwa.

Wykres 22.

Opinia w zakresie potrzeby podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu

Czy uważa Pan/Pani, że należy podjąć działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym przez Pana/Pani osiedlu/dzielnicy?

Istotnym jest, że stwierdzenie potrzeby podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu jest zależna w sposób istotny statystycznie od sytuacji mieszkaniowej (tabela 10).

Mieszkańcy domów jednorodzinnych/bliźniaków/szeregówek rzadziej niż mieszkańcy bloków wskazywali potrzebę podjęcia działań celem poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu/dzielnicy (odpowiednio 27% i 37,7%).

Tabela 10.

Opinia w zakresie potrzeby podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu a sytuacja mieszkaniowa

Czy uważa Pan/Pani, że należy podjąć działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym przez Pana/Pani osiedlu/dzielnicy?

Czy uważa Pan/Pani, że należy podjąć działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym przez Pana/Pani osiedlu/dzielnicy?	Proszę określić swoją sytuację mieszkaniową:									
	Ogółem		Mieszkam w domu jednorodzinnym/ bliźniaku/ szeregowym		Mieszkam w bloku		Mieszkam w lokalu komunalnym		Mieszkam w domu pomocy społecznej	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie tak	122	11,5	25	9,8	95	11,9	1	10,0	1	50,0
Raczej tak	254	23,8	44	17,2	206	25,8	4	40,0	0	0,0
Trudno powiedzieć	384	36,1	79	30,9	304	38,1	1	10,0	0	0,0
Raczej nie	267	25,1	92	35,9	173	21,7	2	20,0	0	0,0
Zdecydowanie nie	38	3,6	16	6,3	19	2,4	2	20,0	1	50,0
Ogółem	1065	100,0	256	100,0	797	100,0	10	100,0	2	100,0
Chi-kwadrat	60,75									
df	12									
Istotność	0,000									

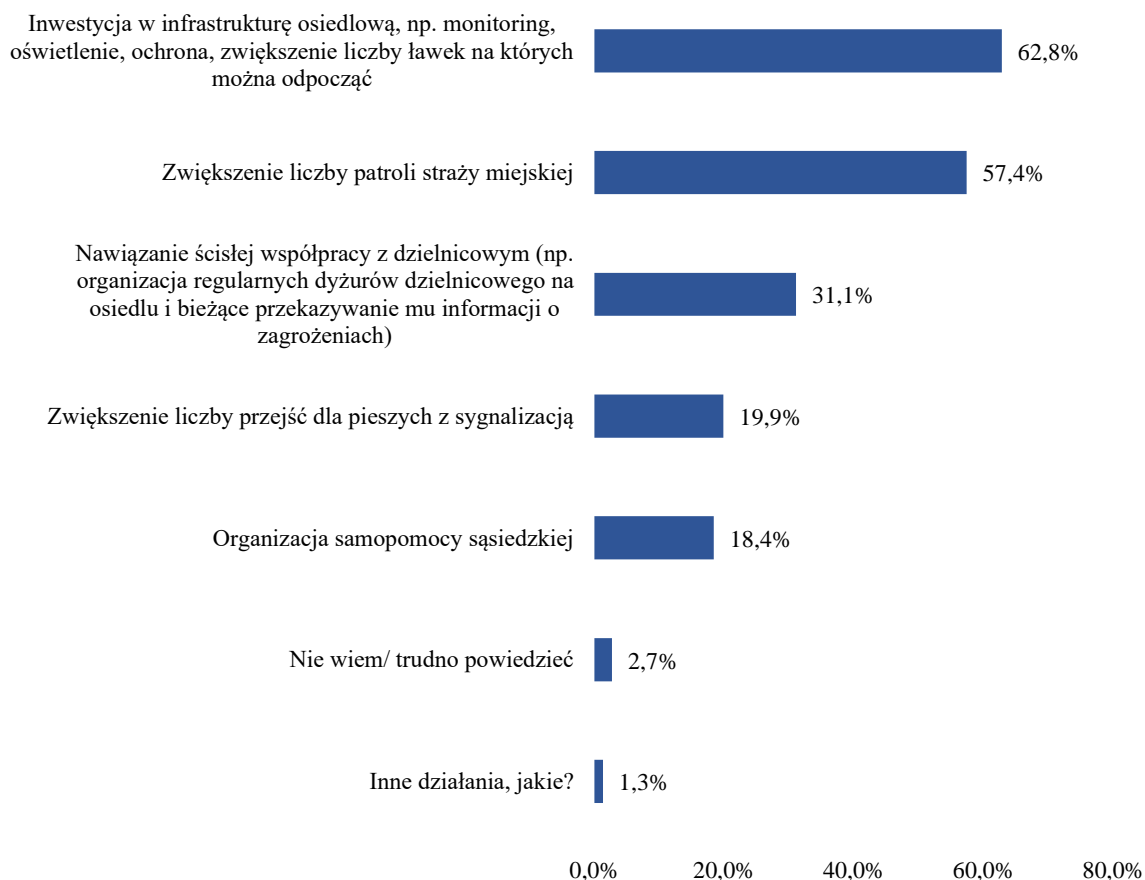
Respondenci wyrazili swoją opinię w zakresie przykładów działań jakie należy podjąć by poczucie bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy uległo zwiększeniu (wykres 23). Jako najczęstszy powód wskazywano potrzebę doinwestowania infrastruktury osiedlowej - tj. monitoringu, oświetlenia, zwiększenia liczby ławek na których można odpocząć (63,3%), zwiększenie liczby patroli straży miejskiej (57,4%), jak również nawiązanie ścisłej współpracy z dzielnicowym – tj. organizacja regularnych dyżurów dzielnicowego na osiedlu i przekazywanie mu na bieżąco informacji o zagrożeniach (31,1%).

Pojedyncze osoby wymieniły inne działania, które w ich przekonaniu w sposób pozytywny wpłyną na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, np. zakaz budowy bloków na osiedlu, zakaz poruszania się po drodze wewnętrznej osiedla, czy też wprowadzenie większej liczby zabezpieczeń w blokach (odpowiednio po 1 wskazaniu).

Wykres 23.

Działania, które należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy

Jakie działania w Pana/Pani opinii należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy?

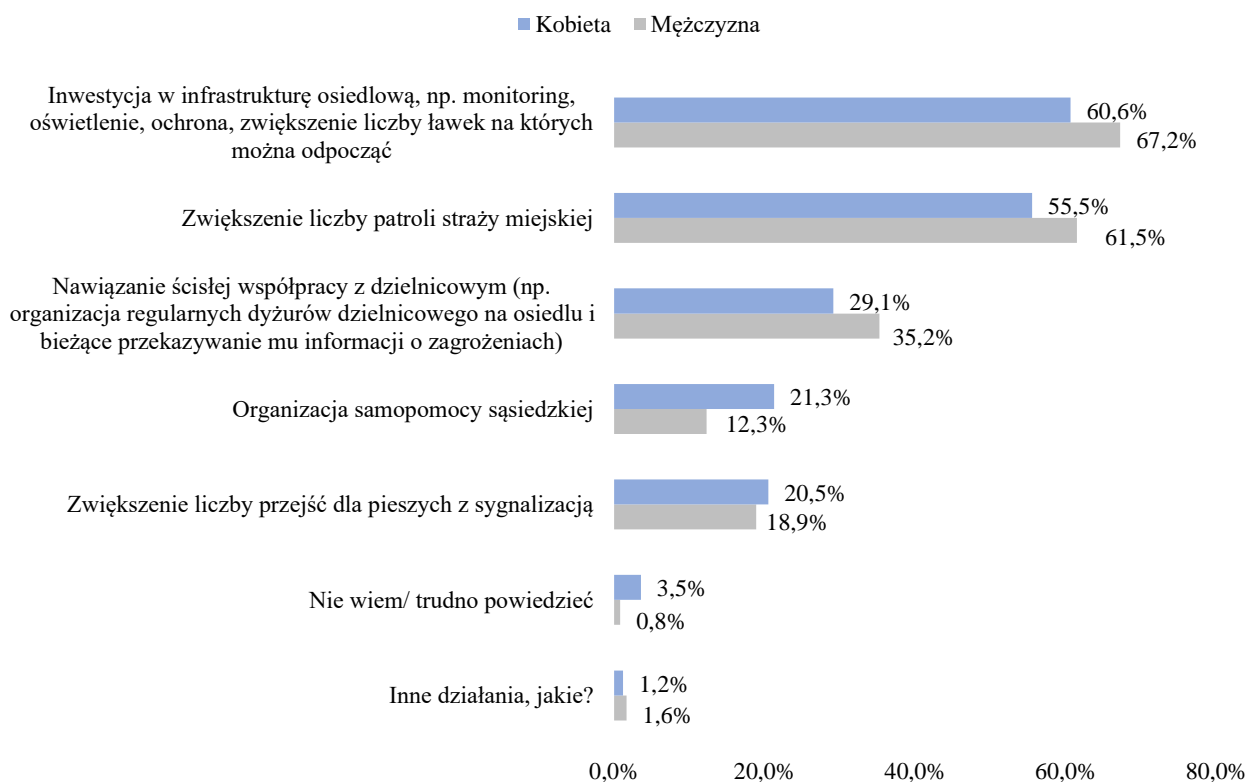
Analiza uzyskanych wyników wykazała zależność istotną statystycznie w zakresie organizacji samopomocy sąsiedzkiej a płcią jak również organizacją samopomocy sąsiedzkiej a stanem cywilnym (wykres 24, tabela 10).

Płeć warunkuje opinie w zakresie organizacji samopomocy sąsiedzkiej, bowiem kobiety niemal dwukrotnie częściej niż mężczyźni (odpowiednio 21,3% i 12,3%) oceniały zasadność wprowadzenia tego typu działań celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy. W przypadku innych analizowanych form, jak np. zwiększenie liczby przejść dla pieszych z sygnalizacją, zwiększenie liczby patroli straży miejskiej, czy też inwestycja w infrastrukturę osiedlową płeć znacząco nie różnicowała odpowiedzi. Natomiast w przypadku samopomocy sąsiedzkiej to przede wszystkim kobiety widziały potrzebę rozbudowy/zawiązania tej formy wsparcia. Tym samym wnioskować można, że kobiety częściej niż mężczyźni wiążą poczucie bezpieczeństwa z różnymi formami wsparcia sąsiedzkiego.

Wykres 24.

Działania, które należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy a płeć

Jakie działania w Pana/Pani opinii należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy?

*organizacja samopomocy sąsiedzkiej, a płeć: $\chi^2 = 4,42$; $p = 0,035$

Stan cywilny w sposób istotny statystycznie wpływa wyłącznie na wskazywanie samopomocy sąsiedzkiej jako istotnego działania zwiększającego poczucie bezpieczeństwa mieszkańców dzielnicy/osiedla - $\chi^2 = 15,24$; $p = 0,009$ (w przypadku pozostałych działań nie odnotowano istotnej statystycznie zależności). Z analizy danych zaprezentowanych w tabeli 11 wynika, że osoby samotne lub będące w związkach nieformalnych częściej niż respondenci będący w związku małżeńskim widzieli potrzebę organizowania tej formy wsparcia. Jednocześnie seniorzy będący w formalnym związku najrzadziej wymieniali samopomoc sąsiedzką jako działanie mające na celu poprawę bezpieczeństwa na osiedlu/w najbliższej okolicy.

Tabela 11.

Działania, które należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy a stan cywilny

Jakie działania w Pana/Pani opinii należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy?

Jakie działania w Pana/Pani opinii należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy?	Proszę wskazać Pana/Pani status rodzinny/stan cywilny:						
	Ogółem	Kawaler/Panna	W związku formalnym (małżeńskim)	W związku nieformalnym (partnerskim)	Wdowiec/Wdowa	W separacji	Rozwiedziony/Rozwiedziona
Zwiększenie liczby patroli straży miejskiej	57,4%	58,3%	59,4%	33,3%	55,9%	71,4%	59,3%
Organizacja samopomocy sąsiedzkiej	18,4%	16,7%	13,5%	20,0%	29,7%	0,0%	11,1%
Inwestycja w infrastrukturę osiedlową, np. monitoring, oświetlenie, ochrona, zwiększenie liczby ławek na których można odpocząć	62,8%	66,7%	65,6%	53,3%	62,2%	57,1%	48,1%
Nawiązanie ścisłej współpracy z dzielnicowym (np. organizacja regularnych dyżurów dzielnicowego na osiedlu i bieżące przekazywanie mu informacji o zagrożeniach)	31,1%	37,5%	28,6%	33,3%	31,5%	0,0%	48,1%
Zwiększenie liczby przejść dla pieszych z sygnalizacją	19,9%	29,2%	16,1%	13,3%	26,1%	14,3%	18,5%
Nie wiem/ trudno powiedzieć	2,7%	0,0%	3,1%	0,0%	1,8%	0,0%	7,4%
Inne działania, jakie?	1,3%	8,3%	1,0%	6,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Ogółem	193,6%	216,7%	187,5%	160,0%	207,2%	142,9%	192,6%

Wnioski i rekomendacje

1. Niezwykle ważne jest systematyczne weryfikowanie poczucia bezpieczeństwa seniorów w środowisku lokalnym, a także wdrażanie propozycji działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i/lub wrowadzenie modelu społecznego wsparcia, który mógłby znaleźć zastosowanie nie tylko w zakresie bezpieczeństwa, ale także uzyskania pomocy w newralgicznych sytuacjach (np. choroba, trudności finansowe, czy pomoc w codziennym funkcjonowaniu. Dla przykładu, taki model został wypracowany przez Komisję ds. Osób Starszych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich⁷.
2. Wsparcie społeczne powinno być rozumiane i zorganizowane nie tylko jako struktury formalne (instytucjonalne), ale i nieformalne (samodzielne inicjatywy, np. sąsiedzkie) – większą uwagę powinno się przypisywać rozwojowi samopomocy sąsiedzkiej.
3. Duża rodzina, czy też rozbudowana sieć kontaktów towarzyskich (w tym przyjacielskich, sąsiedzkich) nie daje gwarancji uzyskania wsparcia w sytuacjach tego wymagających, np. w przypadku choroby, pomocy w codziennych czynnościach, czy pożyczania pieniędzy – w tym przypadku zastosowanie może znaleźć samopomoc sąsiedzka. Dlatego warto zwrócić uwagę na możliwość wsparcia finansowego/organizacyjnego tego typu inicjatyw.
4. Wyniki badań wykazały istotną statystycznie zależność w zakresie uzyskiwania wsparcia finansowego, wsparcia w przypadku choroby i pomocy w codziennych czynnościach życiowych ze strony małżonka/partnera a płcią. W każdej z wymienionych wyżej sytuacji mężczyźni w znacznie większym stopniu mogli liczyć na pomoc swoich żon/partnerek, niż kobiety na wsparcie swoich mężów/partnerów. Samopomoc sąsiedzka również i w tym przypadku może więc znaleźć zastosowanie.
5. Samoocena sytuacji materialnej silnie koreluje z poczuciem bezpieczeństwa w swoim miejscu zamieszkania. Aż 94,4% badanych żyjących bardzo dobrze i mogących sobie pozwolić na wszystko wskazało, że czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania, podczas gdy analogicznej odpowiedzi udzieliło 47,1% respondentów

⁷ System wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania. Przegląd sytuacji. Propozycja modelu, red. B. Szatur-Jaworska, P. Błędowski, Warszawa 2016.

zyjących bardzo biednie, mających problemy z zapokojeniem nawet podstawowych potrzeb.

6. Zamieszkiwane osiedle nie wpływa istotnie statystycznie na poczucie bezpieczeństwa, co oznacza, że to właśnie kwestie finansowe oraz sytuacja mieszkaniowa (tj. zamieszkiwanie w bloku, domu jednorodzinnym, czy instytucji opiekuńczej) mają decydujący wpływ na poczucie bezpieczeństwa. Oprócz sytuacji finansowej również fakt z kim respondent zamieszkuje determinuje poczucie bezpieczeństwa. Tym samym drugi istotny czynnik generujący poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania to sytuacja życiowa polegająca na mieszkaniu z członkami rodziny, a przede wszystkim dziećmi i współmałżonkiem.
7. Jako dwa główne obszary wpływające na brak poczucia bezpieczeństwa seniorów w miejscu zamieszkania/zamieszkiwanym osiedlu można wskazać: czynnik ludzki (niewłaściwe i/lub uciążliwe zachowania sąsiadów, młodzieży), jak również czynniki infrastrukturalne, np. brak sygnalizacji świetlnej na przejściach dla pieszych oraz niewystarczająca liczba ławek, na których można odpocząć. Tym samym powinno się rozważyć doinwestowanie w infrastrukturę mającą bezpośredni wpływ na odczuwanie bezpieczeństwa przez osoby starsze.
8. Mimo, iż zdecydowana większość badanych deklarowała, że czuje się bezpiecznie na zamieszkiwanym osiedlu, to jednocześnie duża część (35%) wskazała, że widzi potrzebę podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym przez nich osiedlu. Wnioskować można, że poczucie bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu nie jest jednoznaczne z opinią o wystarczającej liczbie podejmowanych działań w zakresie bezpieczeństwa.
9. Respondenci wyrazili swoją opinię w zakresie przykładów działań jakie należy podjąć by poczucie bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy uległo zwiększeniu. Jako najczęstszy powód wskazywano potrzebę doinwestowania infrastruktury osiedlowej - tj. monitoringu, oświetlenia, zwiększenia liczby ławek na których można odpocząć (63,3%), zwiększenie liczby patroli straży miejskiej (57,4%), jak również nawiązanie ścisłej współpracy z dzielnicowym – tj. organizacja regularnych dyżurów dzielnicowego na osiedlu i przekazywanie mu na bieżąco informacji o zagrożeniach (31,1%). Do rozważenia należy więc inicjatywa nawiązania ścisłej współpracy ze

strażnikami miejskimi, czy dzielnicowym – w taki sposób by były to osoby mniej anonimowe, a bardziej dostępne. By taka sytuacja mogła mieć miejsce, do rozważenia jest organizowanie dyżurów (jednak nie na komisariacie), cyklicznych spotkań z dzielnicowym, strażnikiem miejskim np. w klubach osiedlowych. Takie miejsca są nie tylko bardziej dostępne seniorom, ale także przeciwdziałają budowaniu barier w kontakcie.

10. Płeć warunkuje opinie w zakresie organizacji samopomocy sąsiedzkiej, bowiem kobiety niemal dwukrotnie częściej niż mężczyźni (odpowiednio 21,3% i 12,3%) oceniały zasadność wprowadzenia tego typu działań celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy. W przypadku samopomocy sąsiedzkiej to przede wszystkim kobiety widziały potrzebę rozbudowy/zawiązania tej formy wsparcia. Tym samym wnioskować można, że kobiety częściej niż mężczyźni wiążą poczucie bezpieczeństwa z różnymi formami wsparcia sąsiedzkiego. Osoby samotne lub będące w związkach nieformalnych częściej niż respondenci będący w związku małżeńskim widziały potrzebę organizowania tej formy wsparcia. Jak już kilkakrotnie wskazano warto rozważyć stworzenie, organizowanie i umacnianie samopomocy sąsiedzkiej.

11. W dalszym ciągu obserwuje się niechęć starszych seniorów do korzystania z komunikatorów internetowych, które mogą w znacznym stopniu ułatwić kontakt (także przy użyciu kamery) między niezamieszkującą wspólnie rodziną lub także znajomymi/przyjaciółmi. Jak pokazała sytuacja pandemiczna komunikatory mogą odegrać znaczącą rolę w zakresie utrzymania kontaktów międzyludzkich. Im wyższe wykształcenie, tym częstsza deklaracja używania tej formy komunikacji. Można rozważyć zorganizowanie warsztatów poświęconych zaletom korzystania z komunikatorów i/lub internetu oraz przekazania stosownych instrukcji w tym zakresie, co w dobie pandemii wydaje się być szczególnie uzasadnione.

III. Zadowolenie z życia w Białymstoku

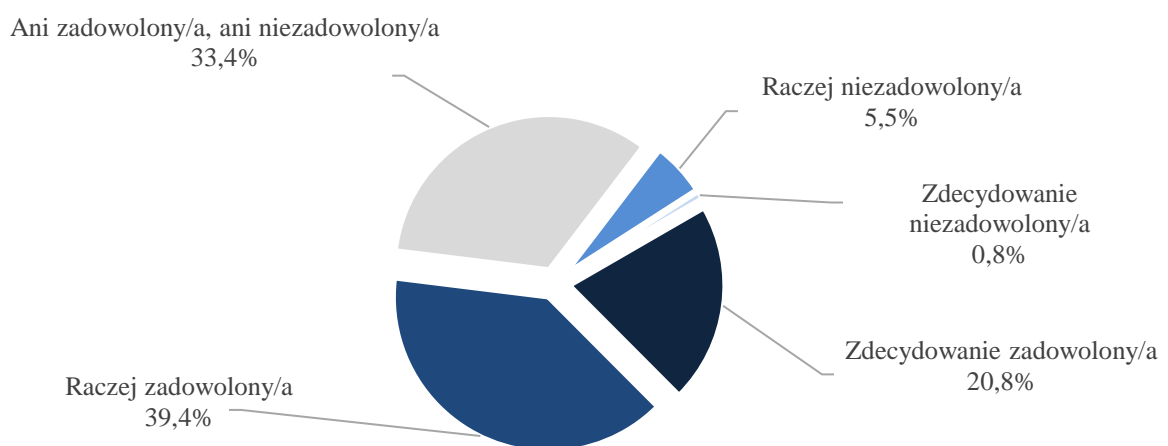
Wskaźnik zadowolenia z miejscowości zamieszkania jest jedną z miar subiektywnej jakości życia. Przyjmuje się, że oceniając swoją satysfakcję z miejsca zamieszkania bierzemy pod uwagę wszystkie aspekty jakości życia, które są dla nas istotne, a zatem wskaźnik zadowolenia jest odzwierciedleniem zarówno realnych warunków życia w danym miejscu, jak również jest odbiciem naszego poziomu zaspokojenia indywidualnych potrzeb i oczekiwań oraz uwarunkowań kulturowo-społecznych miejscowości.⁸

Większość mieszkańców Białegostoku w wieku 60+ to osoby zadowolone z życia w mieście. Ci, którzy określili się jako *zdecydowanie zadowoleni* stanowili 1/5 ogółu badanej populacji, a łącznie grupa seniorów pozytywnie wypowiadających się w tej kwestii stanowiła nieco ponad 60% (suma wskazań *zdecydowanie zadowoleni* i *raczej zadowoleni*). Odsetek osób wyrażających odmienne zdanie w kwestii satysfakcji życia w stolicy Podlasia był stosunkowo niski i wyniósł zaledwie 6,4%, w tym osoby *zdecydowanie niezadowolone* stanowiły zaledwie 0,8%. Dość dużą natomiast grupę utworzyły osoby określające się jako *ani zadowolone, ani niezadowolone* – takie nastawienie miał co trzeci badany senior (wykres 25). Poniżej przeanalizowano wpływ poszczególnych czynników na poziom zadowolenia z życia w mieście.

Wykres 25.

Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:

⁸ GUS, Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej 2018, Warszawa 2020 s.73

Pierwszym czynnikiem istotnie wpływającym na satysfakcję seniorów jest płeć ($\chi^2=9,51$; $p=0,050$). W badanej populacji kobiety znacznie częściej niż mężczyźni wyrażały zadowolenie (odpowiednio 62,6% odpowiedzi pozytywnych vs. 56,3%), natomiast mężczyźni wykazywali większą skłonność do udzielania odpowiedzi pośredniej (*ani zadowolony, ani niezadowolony*). Pełny rozkład danych wraz z podziałem płciowym prezentuje tabela 12.

Tabela 12.

Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a płeć seniorów

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:			
			Kobieta		Mężczyzna	
	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie zadowolony/a	222	20,8	147	21,8	75	19,2
Raczej zadowolony/a	420	39,4	275	40,8	145	37,1
Ani zadowolony/a, ani niezadowolony/a	356	33,4	204	30,3	152	38,9
Raczej niezadowolony/a	59	5,5	43	6,4	16	4,1
Zdecydowanie niezadowolony/a	8	0,8	5	0,7	3	0,8
Ogółem	1065	100,0	674	100,0	391	100,0
Chi-kwadrat			9,51			
df			4			
Istotność			0,050			

* Statystyka chi-kwadrat jest istotna na poziomie 0,05.

Drugim czynnikiem różnicującym jest sytuacja materialna. Zdecydowanie niższy poziom satysfakcji zaobserwowano wśród seniorów, którzy deklarowali, iż *żyją bardzo biednie* oraz *żyją skromnie*. Wraz z poprawą sytuacji materialnej obserwowano wzrost odsetka osób, które wyrażały zadowolenie z życia w Białymstoku. Warto zauważyć, że wśród osób w dobrej i bardzo dobrej sytuacji materialnej udział usatysfakcjonowanych życiem w Białymstoku wyniósł aż 74,0%, podczas gdy wśród osób deklarujących biedne i skromne życie - zaledwie 42,2%. Dane zawiera tabela 13.

Tabela 13.

Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a ocena swojej sytuacji materialnej

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:	Ogółem		Jak Pan/Pani ocenia swoją sytuację materialną?							
			Bardzo biednie + Skromnie		Średnio		Dobrze + Bardzo dobrze		Trudno powiedzieć	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie + raczej zadowolony/a	642	60,3	105	42,2	305	61,6	225	74,0	7	41,2
Ani zadowolony/a, ani niezadowolony/a	356	33,4	109	43,8	165	33,3	75	24,7	7	41,2
Raczej + zdecydowanie niezadowolony/a	67	6,3	35	14,1	25	5,1	4	1,3	3	17,6
Ogółem	1065	100,0	249	100,0	495	100,0	304	100,0	17	100,0
Chi-kwadrat			80,02							
df			6							
Istotność			0,000							

Wyraźny wpływ na zadowolenie seniorów z życia w mieście ma także ich sprawność fizyczna. Osoby oceniające swoją kondycję jako przewyższającą poziom sprawności w porównaniu do swoich rówieśników znacznie częściej były zadowolone (71,4% pozytywnych wskazań) niż osoby o niższym potencjale fizycznym (55,4% pozytywnych wskazań). Dane przedstawia tabela 14.

Tabela 14.

Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a ocena swojej sprawności fizycznej

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:	Ogółem		Jak ocenia Pan/Pani swoją sprawność fizyczną w porównaniu do osób w podobnym wieku?					
			Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na wyższym poziomie		Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na podobnym poziomie		Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na niższym poziomie	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie zadowolony/a	222	20,8	62	28,6	118	18,3	42	20,6
Raczej zadowolony/a	420	39,4	93	42,9	256	39,8	71	34,8
Ani zadowolony/a, ani niezadowolony/a	356	33,4	57	26,3	235	36,5	64	31,4
Raczej niezadowolony/a	59	5,5	5	2,3	30	4,7	24	11,8
Zdecydowanie niezadowolony/a	8	0,8	0	0,0	5	0,8	3	1,5
Ogółem	1065	100,0	217	100,0	644	100,0	204	100,0
Chi-kwadrat			37,66					
df			8					
Istotność			0,000					

Kolejnym czynnikiem o znaczącym wpływie na satysfakcję z życia w stolicy Podlasia jest poczucie bezpieczeństwa. Seniorzy, którzy czuli się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania znacznie częściej wyrażali satysfakcję z życia w mieście Białystok niż ci, którzy mieli zachwiane poczucie bezpieczeństwa we własnym domu. Pełny rozkład danych zawiera tabela 15.

Tabela 15.

Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a poczucie bezpieczeństwa seniorów w swoim miejscu zamieszkania

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:

P14. Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:	Ogółem		Czy Pan/ Pani czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania?			
			Tak		Nie	
	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie zadowolony/a	222	20,8	183	21,4	39	18,8
Raczej zadowolony/a	420	39,4	356	41,5	64	30,8
Ani zadowolony/a, ani niezadowolony/a	356	33,4	273	31,9	83	39,9
Raczej niezadowolony/a	59	5,5	40	4,7	19	9,1
Zdecydowanie niezadowolony/a	8	0,8	5	0,6	3	1,4
Ogółem	1065	100,0	857	100,0	208	100,0
Chi-kwadrat			16,39			
df			4			
Istotność			0,000			

Widać również pewną zależność wskazującą na to, że seniorzy, którzy w ciągu ostatnich 5 lat doświadczyli sytuacji zagrożenia w swoim miejscu zamieszkania lub bliskiej okolicy deklarowali niższy poziom ogólnego zadowolenia z życia w mieście (różnica istotna na poziomie tendencji statystycznej $\chi^2=5,60$, $p=0,06$). Wśród osób, które miały negatywne doświadczenia w miejscu zamieszkania/okolicy poziom satysfakcji wyniósł zaledwie 50,4% (suma odpowiedzi *zdecydowanie zadowolony* + *raczej zadowolony*), podczas gdy wśród pozostałych był wyższy o ponad 10 punktów procentowych (61,5%). Dane zawiera tabela 16.

Tabela 16.

Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a znalezienie się w sytuacji zagrożenia w ciągu ostatnich 5 lat w opinii seniorów

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:

Prosimy określić Pana/Pani poziom zadowolenia z życia w Białymstoku:	Ogółem		Czy w ciągu ostatnich 5 lat znalazł się Pan/ znalazła się Pani w sytuacji zagrożenia tj. włamanie, pobicie, kradzież, oszustwo finansowe, itp. w swoim miejscu zamieszkania lub bliskiej okolicy?			
			Tak		Nie	
	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie + raczej zadowolony/a	642	60,3	61	50,4	581	61,5
Ani zadowolony/a, ani niezadowolony/a	356	33,4	50	41,3	306	32,4
Raczej + zdecydowanie niezadowolony/a	67	6,3	10	8,3	57	6,0
Ogółem	1065	100,0	121	100,0	944	100,0
Chi-kwadrat			5,60			
df			2			
Istotność			0,061			

W celu szczegółowej diagnozy czynników wpływających na poczucie satysfakcji z życia w Białymstoku respondentom zdano pytanie otwarte, które następnie zrekodowano w wyodrębnione kategorie. Miało to na celu uniknięcia sugerowania respondentom gotowych, prekategoryzowanych odpowiedzi. Seniorzy w swoich wypowiedziach motywujących przyczyny swojego zadowolenia w przeważającej części skupiali się na zaletach życia w Białymstoku w kontekście jego zalet, funkcjonowania i organizacji, jednakże część osób odnosiła się do czynników stricte indywidualnych, jak stan zdrowia, czy sytuacja materialna.

Najczęściej podkreślaną zaletą Białegostoku była duża ilość terenów zielonych, a co z tym związane możliwość oddychania czystym powietrzem (25,4% wskazań). W kwestii zieleni bardzo pozytywnie wyrażano się o łąkach kwietnych, natomiast w zakresie czystości powietrza wielokrotnie zwracano uwagę na położenie Białegostoku w „Zielonych Płucach Polski”. Zbliżona ilościowo grupa mieszkańców 60+ poczucie zadowolenia z życia w mieście wiązała również z bezpieczeństwem w Białymstoku/ okolicy swojego zamieszkania, jego przyjaznością i panującym w nim spokojem (22,9%). Niemal co piąty senior uznał, że miasto mu się podoba, bo jest w jego opinii po prostu ładne/piękne. Sporo osób zwracało również uwagę na dobrą infrastrukturę w mieście (16,9% wskazań), przede wszystkim w odniesieniu do komunikacji miejskiej, ścieżek rowerowych, nowo powstałych dróg oraz siłowni zewnętrznych na osiedlach. Równoliczna grupa swoją satysfakcję z życia w mieście tłumaczyła związkiem emocjonalnym z Białymstokiem (16,8%), który głównie opierał się na posiadaniu w nim rodziny, zamieszkiwania go od bardzo dawna (lub od zawsze), postrzegania go jako swojego miasta rodzinnego. Seniorzy zwracali uwagę, że cenią sobie miasto Białystok za dobry

dostęp do niezbędnych usług/miejsc, takich jak: sklepów, przychodni, szpitali, kościołów, przystanków (15,5% wskazań), przy czym płeć istotnie statystycznie warunkowała ten czynnik ($\chi^2=4,91$, $p=0,027$) – częściej tę kwestię poruszały kobiety. Doceniono również fakt, że miasto jest czyste i zadbane (13,6%). Zwracano również uwagę, że niewątpliwym atutem miasta są liczne wydarzenia i atrakcje kulturalno-sportowe – w tym wypadku również płeć okazała się czynnikiem różnicującym wynik w sposób istotny statystycznie ($\chi^2=4,32$, $p=0,038$). Pełny rozkład danych prezentuje tabela 17.

Tabela 17.

Powody zadowolenia z życia w Białymstoku a płeć seniorów

Dlaczego jest Pan/Pani zadowolony/a z życia w Białymstoku?

Dlaczego jest Pan/Pani zadowolony/a z życia w Białymstoku? Podstawa: osoby zadowolone N=642	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:			
			Kobieta		Mężczyzna	
	Odpowiedzi	% odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% odpowiedzi z liczebności	Odpowiedzi	% odpowiedzi z liczebności
dużo zieleni (w tym kwietne łąki)/ czyste powietrze/ dbałość miasta o zieleni	162	25,4	104	24,8	58	26,6
bezpieczne/ spokojne/ przyjazne miasto/ okolica	146	22,9	97	23,1	49	22,5
piękne/ ładne miasto, podoba mi się	119	18,7	81	19,3	38	17,4
dobra infrastruktura (w tym ścieżki rowerowe, komunikacja miejska, nowe drogi, siłownie zewnętrzne, itp.)	108	16,9	71	16,9	37	17,0
związek emocjonalny z miastem- tu mam rodzinę/ przyjaciół, to moje rodzinne miasto, mieszkam tu od zawsze/ od dawna	107	16,8	77	18,3	30	13,8
dobry dostęp do potrzebnych usług: sklepów, przychodni, szpitali, kościoła, przystanków	98	15,4	74	17,6	24	11,0
czyste miasto/ zadbane/ panuje porządek	87	13,6	62	14,8	25	11,5
kultura i sport - dużo wydarzeń, atrakcji, dobry dostęp	59	9,2	46	11,0	13	6,0
odpowiednia wielkość miasta - wszędzie blisko/ brak korków	58	9,1	37	8,8	21	9,6
mam wszystko/ mam dobrą sytuację materialną/ mam na kogo liczyć	35	5,5	26	6,2	9	4,1
rozwój miasta/ miasto się rozwija/ jest nowoczesne	33	5,2	22	5,2	11	5,0
przyjaźni/ sympatyczni ludzie/ sąsiedzi	32	5,0	23	5,5	9	4,1
lubię/kocham to miasto	27	4,2	19	4,5	8	3,7
miasto przyjazne dla seniora - działalność klubów, UTW, karta seniora	16	2,5	13	3,1	3	1,4
jestem zdrowy	8	1,3	7	1,7	1	0,5
nie wiem	6	0,9	3	0,7	3	1,4
inne	60	9,4	36	8,6	24	11,0
brak odpowiedzi	23	3,6	14	3,3	9	4,1
Ogółem odpowiedzi	1184	185,6	812	193,3	372	170,6

Niezadowolenie osób z grupy wiekowej 60+ z życia w Białymstoku wynikało zasadniczo z trzech głównych powodów. Pierwszy dotyczył sytuacji finansowej seniorów, najczęściej zwracano tu uwagę na wysokie koszty utrzymania, drogą żywność oraz leki. Taki argument padał z ust blisko 30% osób, które w pytaniu poprzedzającym wyrażały niezadowolenie z życia w mieście. Średnio co piąta osoba swoją niską satysfakcją tłumaczyła brakiem klubów seniora w okolicy jego zamieszkania lub brakiem dofinansowań do już istniejących klubów i organizacji, które oferują w ramach swojej działalności wsparcie dla osób starszych. Zbliżony odsetek seniorów (21,5%) swoją negatywną opinię tłumaczył niezadowoleniem z zarządzania miastem, w tym wysokimi opłatami za śmieci, brakiem kontroli nad wspólnotami mieszkaniowymi, czy też płatnymi biletami komunikacji miejskiej dla emerytów. Pozostałe wymieniane argumenty osiągały stosunkowo niskie wskazania (poniżej 8%), a ich pełny rozkład prezentuje tabela 18.

Tabela 18.

Powody niezadowolenia z życia w Białymstoku

Dlaczego jest Pan/Pani niezadowolony/a z życia w Białymstoku?

Dlaczego jest Pan/ Pani niezadowolony/a z życia w Białymstoku? Podstawa: osoby niezadowolone N=67	Odpowiedzi	% z odpowiedzi z liczebności
ciężko mi się tu żyje (wysokie koszty utrzymania, droga żywność, drogi czynsz, drogie życie kulturalne, drogie leki..)	18	27,7
brak klubów seniora, brak dofinansowania do klubów seniora, organizacji oferujących pomoc seniorom	15	23,1
złe zarządzanie miastem (np.. Wysokie opłaty za śmieci - zgodnie z metrażem mieszkania, brak kontroli nad wspólnotami mieszkaniowymi, płatne bilety MPK dla emerytów, braki oświetlenia na ulicy)	14	21,5
utrudniony dostęp do lekarzy/ słabe zdrowie	5	7,7
brak pomocy i wsparcia ze strony instytucji m.in. MOPR	5	7,7
skomplikowana sytuacja rodzinna	4	6,2
tęsknota za bliskimi, samotność	4	6,2
nieuprzejmość, niezyczliwość mieszkańców, poczucie braku bezpieczeństwa	3	4,6
niepokojąca sytuacja polityczna	2	3,1
wszędzie daleko	1	1,5
brak informacji, gdzie można spędzać czas wolny	1	1,5
inne	6	9,2
brak odpowiedzi	4	6,2
Ogółem	82	126,2

Ze zrealizowanego w 2018 roku przez Główny Urząd Statystyczny *Badania spójności społecznej* wynika, że zdecydowana większość mieszkańców Polski w wieku 16 lat i więcej odczuwała satysfakcję z relacji międzyludzkich. Zadowolenie z relacji rodzinnych było ponad

81% tychże osób, jednakże odsetek ten wśród osób starszych był nieco niższy. Wśród osób w wieku 65 lat i więcej osiągnął bowiem 76%.⁹

Na tym tle zadowolenie białostockich seniorów z kontaktów rodzinnych – relacji z dziećmi oraz swojego małżeństwa/związku wypada bardzo pozytywnie (odpowiednio 87,7% i 80,0% odpowiedzi twierdzących). Co warto podkreślić – płeć w sposób istotny statystycznie wpływa na poziom zadowolenia z małżeństwa/związku. Analizując wyniki zaobserwowano, że wśród mężczyzn odsetek zadowolonych wyniósł 85,7% podczas, gdy wśród kobiet odsetek odpowiedzi twierdzących kształtował się na poziomie 75,4%.

Hierarchizując satysfakcję seniorów zaobserwowano, że w dalszej kolejności są oni zadowoleni ze swojego miejsca zamieszkania i warunków mieszkaniowych (odpowiednio 75,6% i 71,2%). W kwestii miejsca zamieszkania płeć w sposób istotny statystycznie wpływa na ocenę, bowiem mężczyźni częściej niż kobiety wybierali odpowiedź pośrednią (*ani tak, ani nie* – 25,6% vs 20,2%), natomiast warunki mieszkaniowe obie grupy oceniały w sposób zbliżony. Kolejne różnice istotne statystycznie między płciami zaobserwowano w zakresie oceny swojego stanu zdrowia ($\chi^2=7,99$, $p=0,018$) i sytuacji finansowej ($\chi^2=5,93$, $p=0,050$). Zaobserwowano, że kobiety częściej były niezadowolone ze swojego zdrowia – odpowiedź negatywną wskazało aż 21,5% z nich, podczas gdy wśród mężczyzn było to jedynie 14,6%. Mężczyźni natomiast częściej byli usatysfakcjonowani swoją sytuacją finansową (40,9% vs. 33,5% wśród kobiet). Pełny rozkład zadowolenia seniorów z poszczególnych aspektów prezentuje tabela 19.

Tabela 19.

Zadowolenie z różnych aspektów swojego życia a płeć seniorów

Z których aspektów swojego życia jest Pan/Pani zadowolony?

Z których aspektów swojego życia jest Pan/Pani zadowolony?	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:			
			Kobieta		Mężczyzna	
	N	%	N	%	N	%
Ze swoich relacji z dziećmi						
Tak	819	87,7	522	88,3	297	86,6
Ani tak, ani nie	91	9,7	55	9,3	36	10,5
Nie	24	2,6	14	2,4	10	2,9
Ogółem	934	100,0	591	100,0	343	100,0
Chi-kwadrat			0,64			
df			2			
Istotność			0,735			

⁹ GUS, Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej 2018, Warszawa 2020 s.95

Ze swojego małżeństwa/związku						
Tak	533	80,0	276	75,4	257	85,7
Ani tak, ani nie	82	12,3	57	15,6	25	8,3
Nie	51	7,7	33	9,0	18	6,0
Ogółem	666	100,0	366	100,0	300	100,0
Chi-kwadrat			11,15			
df			2			
Istotność			0,004			
Ze swoich relacji z pozostałą rodziną (rodzeństwem, kuzynostwem...)						
Tak	609	59,3	399	61,5	210	55,6
Ani tak, ani nie	346	33,7	210	32,4	136	36,0
Nie	72	7,0	40	6,2	32	8,5
Ogółem	1027	100,0	649	100,0	378	100,0
Chi-kwadrat			4,15			
df			2			
Istotność			0,126			
Ze swoich relacji z sąsiadami						
Tak	577	55,3	378	57,0	199	52,4
Ani tak, ani nie	413	39,6	247	37,3	166	43,7
Nie	53	5,1	38	5,7	15	3,9
Ogółem	1043	100,0	663	100,0	380	100,0
Chi-kwadrat			4,98			
df			2			
Istotność			0,083			
Ze swoich relacji ze znajomymi, przyjaciółmi						
Tak	700	67,3	460	69,4	240	63,7
Ani tak, ani nie	314	30,2	188	28,4	126	33,4
Nie	26	2,5	15	2,3	11	2,9
Ogółem	1040	100,0	663	100,0	377	100,0
Chi-kwadrat			3,62			
df			2			
Istotność			0,163			
Ze swojego miejsca zamieszkania (miasta, osiedla)						
Tak	805	75,6	518	76,9	287	73,4
Ani tak, ani nie	236	22,2	136	20,2	100	25,6
Nie	24	2,3	20	3,0	4	1,0
Ogółem	1065	100,0	674	100,0	391	100,0
Chi-kwadrat			7,80			
df			2			
Istotność			0,020			
Z warunków mieszkaniowych (także wyposażenia mieszkania)						
Tak	758	71,2	476	70,6	282	72,1
Ani tak, ani nie	274	25,7	177	26,3	97	24,8
Nie	33	3,1	21	3,1	12	3,1
Ogółem	1065	100,0	674	100,0	391	100,0
Chi-kwadrat			0,28			
df			2			
Istotność			0,868			

Ze stanu swojego zdrowia						
Tak	407	38,2	253	37,5	154	39,4
Ani tak, ani nie	456	42,8	276	40,9	180	46,0
Nie	202	19,0	145	21,5	57	14,6
Ogółem	1065	100,0	674	100,0	391	100,0
Chi-kwadrat			7,99			
df			2			
Istotność			0,018			
Z sytuacji finansowej						
Tak	386	36,2	226	33,5	160	40,9
Ani tak, ani nie	478	44,9	317	47,0	161	41,2
Nie	201	18,9	131	19,4	70	17,9
Ogółem	1065	100,0	674	100,0	391	100,0
Chi-kwadrat			5,93			
df			2			
Istotność			0,050			

IV. Pomoc w czynnościach dnia codziennego

Aktywność fizyczna jest niezbędnym czynnikiem do utrzymania zadowalającego poziomu stanu zdrowia i sprawności funkcjonalnej osób starszych. Szeroka definicja aktywności fizycznej nie ogranicza się jedynie do aktywności rekreacyjnej (np. uprawiania sportu), ale obejmuje również aktywność zawodową oraz związaną z codziennym przemieszczaniem się i funkcjonowaniem (np. transport).¹⁰

W opinii większości białostockich seniorów ich sprawność fizyczna nie odbiega od stanu innych osób w zbliżonym wieku – taką opinię wyraziło 60,5% badanych. Jednocześnie co piąty senior uważał, że jest mniej sprawny niż jego rówieśnicy. Niemal równoliczna grupa była jednak zdania, że ich fizyczna sprawność jest na wyższym poziomie. O ile płeć nie różnicuje samooceny sprawnościowej i wyniki kobiet oraz mężczyzn okazały się bardzo zbliżone, o tyle wiek jest znaczącym determinantem w postrzeganiu fizycznego potencjału ($\chi^2=89,94$, $p=0,000$). Wraz z wiekiem odsetek osób oceniających się jako mniej sprawne od rówieśników systematycznie rośnie, co prezentuje tabela 20.

Tabela 20.

Ocena sprawności fizycznej seniorów a ich wiek

Jak ocenia Pan/Pani swoją sprawność fizyczną w porównaniu do osób w podobnym wieku?

P27. Jak ocenia Pan/Pani swoją sprawność fizyczną w porównaniu do osób w podobnym wieku?	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani wiek:									
			60-64		65-69		70-74		75-79		80 lat +	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na wyższym poziomie	217	20,4	68	29,4	47	17,0	57	22,7	31	18,6	14	10,0
Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na podobnym poziomie	644	60,5	147	63,6	190	68,8	145	57,8	95	56,9	67	47,9
Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na niższym poziomie	204	19,2	16	6,9	39	14,1	49	19,5	41	24,6	59	42,1
Chi-kwadrat	89,94											
df	8											
Istotność	0,000											

Na sprawność fizyczną istotnie statystycznie wpływa również samoocena sytuacji materialnej ($\chi^2=140,56$, $p=0,000$) – seniorzy w dobrej i bardzo dobrej sytuacji częściej byli zdania, że ich fizyczny potencjał jest na wyższym poziomie niż miało to miejsce w przypadku osób, deklarujących biedne lub skromne życie - te osoby zdecydowanie częściej postrzegały swoją sprawność fizyczną jako niższą. Powyższą zależność prezentuje tabela 20.

¹⁰ GUS, Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r. Warszawa, Białystok 2021 s.57

Tabela 21.

Ocena sprawności fizycznej seniorów a ich sytuacja materialna

Jak ocenia Pan/Pani swoją sprawność fizyczną w porównaniu do osób w podobnym wieku?

Jak ocenia Pan/Pani swoją sprawność fizyczną w porównaniu do osób w podobnym wieku?	Ogółem		Jak Pan/Pani ocenia swoją sytuację materialną?											
			Żyję bardzo biednie		Żyję skromnie		Żyję średnio		Żyję dobrze		Żyję bardzo dobrze		Trudno powiedzieć	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na wyższy poziomie	217	20,4	1	5,9	24	10,3	83	16,8	97	34,5	9	39,1	3	17,6
Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na podobnym poziomie	644	60,5	5	29,4	121	52,2	336	67,9	158	56,2	14	60,9	10	58,8
Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na niższym poziomie	204	19,2	11	64,7	87	37,5	76	15,4	26	9,3	-	0,0	4	23,5
Chi-kwadrat			140,56											
df			10											
Istotność			0,000											

Ponad połowa badanych seniorów deklarowała, że w zakresie wykonywania różnorodnych czynności życia codziennego nie potrzebuje wsparcia innych osób. Ci, którzy takiej pomocy wymagali najczęściej wspominali o obowiązkach typu sprzątanie (16,2%), robienie zakupów (13,3%), pomoc w obsłudze komputera (12,8%), pomoc przy wyjściu do lekarza oraz wsparcie informacyjne dotyczące załatwiania spraw administracyjnych (10,8%). Zaobserwowano również, że płeć w sposób istotny statystycznie wpływa na rodzaj potrzebnego wsparcia w zakresie: sprzątanania ($\chi^2=5,60$, $p=0,018$), robienia zakupów ($\chi^2=5,19$, $p=0,023$) oraz asyście przy wyjściu do lekarza ($\chi^2=3,64$, $p=0,057$) – w wymienionych czynnościach częściej pomocy wymagały kobiety. Analogiczną zależność zaobserwowano również w zakresie gotowania posiłków ($\chi^2=5,81$, $p=0,016$) – jednak w tym przypadku potrzebę wsparcia częściej zgłaszali mężczyźni. Pełny rozkład danych prezentuje tabela 22.

Tabela 22.**Pomoc w czynnościach dnia codziennego a płeć seniorów***W jakich czynnościach dnia codziennego potrzebna jest Panu/Pani pomoc?*

P28. W jakich czynnościach dnia codziennego potrzebna jest Panu/Pani pomoc?	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:			
			Kobieta		Mężczyzna	
	N	%	N	%	N	%
<i>Nie potrzebują pomocy</i>	624	58,6	380	56,4	244	62,4
Sprzątanie (drobne prace domowe)	173	16,2	123	18,2	50	12,8
Robienie zakupów (w tym zakup leków)	142	13,3	102	15,1	40	10,2
Pomoc w obsłudze komputera, wyszukiwaniu informacji w Internecie	136	12,8	94	13,9	42	10,7
Wyjazd/pójście do lekarza	133	12,5	94	13,9	39	10,0
Wy tłumaczenie gdzie i jak załatwić bieżące sprawy administracyjne	115	10,8	77	11,4	38	9,7
Opłata rachunków (przez Internet lub w punktach opłat)	100	9,4	69	10,2	31	7,9
Gotowanie	98	9,2	51	7,6	47	12,0
Umówienie wizyty u lekarza	79	7,4	53	7,9	26	6,6
Pomoc w obsłudze telefonu komórkowego	78	7,3	55	8,2	23	5,9
Drobne prace w ogródku przydomowym	61	5,7	40	5,9	21	5,4
Zmiana opatrunków, zastrzyki	36	3,4	25	3,7	11	2,8
Podanie leków	30	2,8	17	2,5	13	3,3
Codzienna higiena	26	2,4	16	2,4	10	2,6
Inne czynności	20	1,9	15	2,2	5	1,3

Warto również nadmienić, że w kategorii *inne czynności* oprócz oczekiwanej pomocy strictly fizycznej typu mycie okien, odśnieżanie, drobne naprawy/ prace remontowe pojawiły się również pojedyncze głosy mówiące o potrzebie dotrzymania osobie starszej towarzystwa, czyli realnej fizycznej obecności niwelującej poczucie samotności seniorów.

Kolejne zagadnienie, jakie poruszono w badaniu, dotyczyło zaspokojenia potrzeb białostockich seniorów w trakcie narzuconych odgórnie ogólnopolskich ograniczeń (lockdown'u). W ramach słowa wstępu warto podkreślić, że jak wynika z raportu „Jakość życia osób starszych w Polsce 2020” (GUS, 2020) osoby starsze są grupą najczęściej narażoną na izolację społeczną (brak kontaktów z osobami spoza gospodarstwa domowego lub ich znaczące ograniczenie). Wyniki *Badania spójności społecznej* pokazały, że w 2018 roku około 10% osób starszych (65 plus) doświadczało izolacji społecznej¹¹, stąd tak ważne jest zaspokajanie potrzeb tej grupy w sytuacjach kryzysowych, takich jak pandemia i związane z nią odgórne ograniczenia.

¹¹ GUS, Jakość życia osób starszych w Polsce, Warszawa 2020 s.88

Zbadano zaspokojenie potrzeb białostockich seniorów w trzech obszarach – zakupu żywności, zakupu leków oraz poczucia bezpieczeństwa. Bardzo pozytywną informacją jest fakt, że zdecydowana większość badanych osób nie miała problemu na żadnej z wymienionych płaszczyzn. Zaspokojenie potrzeb żywnościowych oraz potrzeby zakupu lekarstw deklarowało ponad 90% badanych (odpowiednio suma wskazań odpowiedzi *zdecydowanie zaspokojone* + *raczej zaspokojone*: 92,0% i 91,8%). W przypadku potrzeby bezpieczeństwa odsetek ten wyniósł 85,0%.

Wykres 26.

Zaspokojenie podstawowych potrzeb w trakcie ogólnie narzuconych ograniczeń

Czy w trakcie ogólnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń (lockdownu) Pana/Pani podstawowe potrzeby życiowe były zaspokojone?

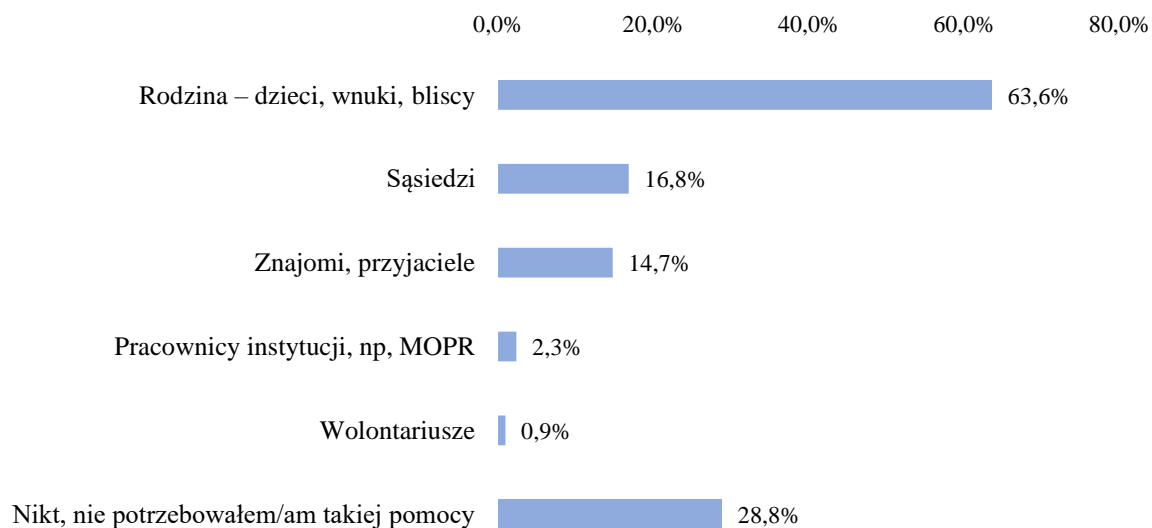
We wszystkich badanych obszarach, tj. zakupu żywności, zakup leków oraz potrzebie bezpieczeństwa nieco lepsze zaspokojenie potrzeb deklarowali młodsi seniorzy, tj. osoby w wieku 60-69 lat (odsetek odpowiedzi *zdecydowanie zaspokojone* + *raczej zaspokojone* wynosił odpowiednio 93,9%, 94,3% oraz 86,6%). Starsi seniorzy, tj. osoby w wieku 70 lat i więcej, nieco rzadziej przyznawali pozytywne oceny, choć należy podkreślić, że nadal były to wysokie wskazania (odpowiednio 90,4%, 89,4% oraz 83,7%). Osoby te bardziej skłonne były do wskazywania odpowiedzi *trudno powiedzieć*.

Wsparcie seniorom w zaspokajaniu ich potrzeb podczas ogólnopolskich ograniczeń najczęściej zapewniała rodzina – tak deklarowało dwóch na trzech badanych. W dalszej kolejności osoby starsze mogły liczyć na pomoc sąsiadów (16,8% wskazań) oraz znajomych / przyjaciół (14,7%). Wsparcie instytucjonalne lub ze strony wolontariuszy otrzymali nieliczni seniorzy (odpowiednio 2,3% i 0,9%). Jednocześnie 28,8% badanych deklarowało brak potrzeby otrzymywania takiej pomocy.

Wykres 27.

Pomoc w trakcie ogólnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń

Kto najczęściej pomagał Panu/Pani w zaspokojeniu potrzeb w trakcie ogólnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń (poza osobami, z którymi Pan/Pani mieszka)?

Wyniki badania wykazały istotną statystycznie zależność w zakresie uzyskiwania pomocy w kwestii zaspokajania potrzeb ze strony rodziny ($\chi^2=4,35$; $p=0,037$), sąsiadów ($\chi^2=7,20$; $p=0,007$) a także deklaracji braku potrzeby uzyskiwania pomocy od osób spoza gospodarstwa domowego ($\chi^2=4,54$; $p=0,033$) a płcią. Ze wsparcia rodziny i sąsiadów częściej korzystały kobiety. Z kolei mężczyźni częściej deklarowali samowystarczalność. Zaobserwowano również zależność pomiędzy wiekiem a korzystaniem z pomocy znajomych/przyjaciół ($\chi^2=3,8$; $p=0,050$).

Tabela 23.

Pomoc w trakcie odgórnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń a płeć i wiek seniorów

Kto najczęściej pomagał Panu/Pani w zaspokojeniu potrzeb w trakcie odgórnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń (poza osobami, z którymi Pan/Pani mieszka)?

Kto najczęściej pomagał Panu/Pani w zaspokojeniu potrzeb w trakcie odgórnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń (poza osobami, z którymi Pan/Pani mieszka)?	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:				Proszę wskazać Pana/Pani wiek:			
			Kobieta		Mężczyzna		60-69		70+	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Rodzina – dzieci, wnuki, bliscy	677	63,6	444	66,0	233	59,6	318	62,7	359	64,5
Chi-kwadrat			4,35				0,34			
df			1				1,00			
Istotność			0,037				0,558			
Sąsiedzi	179	16,8	129	19,2	50	12,8	80	15,8	99	17,8
Chi-kwadrat			7,20				0,75			
df			1				1,00			
Istotność			0,007				0,385			
Znajomi, przyjaciele	157	14,7	99	14,7	58	14,8	86	17,0	71	12,7
Chi-kwadrat			0,00				3,80			
df			1				1,00			
Istotność			0,949				0,050			
Pracownicy instytucji, np. MOPR	25	2,3	14	2,1	11	2,8	8	1,6	17	3,1
Chi-kwadrat			zbyt niska liczebność				zbyt niska liczebność			
df										
Istotność										
Wolontariusze	10	0,9	5	0,7	5	1,3	1	0,2	9	1,6
Chi-kwadrat			zbyt niska liczebność				zbyt niska liczebność			
df										
Istotność										
Nikt, nie potrzebowałem/am takiej pomocy	307	28,8	179	26,6	128	32,7	160	31,6	147	26,4
Chi-kwadrat			4,54				3,45			
df			1				1,00			
Istotność			0,0373				0,063			

V. Wsparcie seniorów przez miasto

Miasto Białystok swoimi działaniami zapewnia seniorom wsparcie – zarówno w formie materialnej, jak i niematerialnej. Oferowany wachlarz działań jest bardzo szeroki i różnorodny. Wśród form wspomagania osób starszych największą popularnością cieszyły się programy zdrowotne (bezpłatne szczepienia przeciwko grypie, rehabilitacja lecznicza), z których korzystał blisko co czwarty senior. W dalszej kolejności wymieniano Kartę Aktywnego Seniora (18,4%), a także dostarczanie przez Straż Miejską maseczek ochronnych - wielorazowych (11,3%) oraz jednorazowych (9,1%).

Wyniki badań wykazały istotną statystycznie zależność między płcią a następującymi formami wsparcia udzielanego przez Miasto Białystok: Karta Aktywnego Seniora ($\chi^2=18,13$; $p=0,00$), „Pudełko życia” ($\chi^2=13,87$; $p=0,000$), usługi „Złotej Rączki” ($\chi^2=9,05$; $p=0,003$), korzystanie z pomieszczeń Centrum Aktywności Społecznej w Białymstoku ($\chi^2=10,61$; $p=0,001$), „Porady cyfrowych dla seniora” ($\chi^2=4,40$; $p=0,036$) oraz korzystanie z pobytu dziennego w świetlicach prowadzonych przez Dzienny Dom Pomocy Społecznej ($\chi^2=7,38$; $p=0,007$). Ze wszystkich wyżej wymienionych usług częściej korzystały kobiety. Analogiczną zależność zaobserwowano w kwestii niekorzystania z pomocy oferowanej przez Miasto Białystok ($\chi^2=15,51$; $p=0,000$), jednakże tu dominowali mężczyźni (54,5% wskazań w stosunku do 42,0% wśród kobiet). W przypadku pozostałych form nie odnotowano znaczących różnic pomiędzy płciami.

Tabela 24.

Korzystanie z form wsparcia udzielanych przez Miasto Białystok a płeć seniorów

Z jakich form wsparcia udzielanych przez Miasto Białystok korzystał/a Pan/Pani do chwili obecnej?

Z jakich form wsparcia udzielanych przez Miasto Białystok korzystał/a Pan/Pani do chwili obecnej?	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:			
			Kobieta		Mężczyzna	
	N	%	N	%	N	%
Programy zdrowotne: bezpłatne szczepienia przeciwko grypie, rehabilitacja lecznicza	251	23,6	170	25,2	81	20,7
Karta Aktywnego Seniora	196	18,4	150	22,3	46	11,8
Maseczki ochronne wielorazowe dostarczane przez Straż Miejską	120	11,3	80	11,9	40	10,2
Maseczki ochronne jednorazowe dostępne w jednostkach organizacyjnych Miasta	97	9,1	69	10,2	28	7,2
Dodatek mieszkaniowy	78	7,3	53	7,9	25	6,4
Pokrycie wydatków poniesionych na leki	76	7,1	47	7,0	29	7,4
„Pudełko życia” – czerwone pudełko zawierające kartę informacyjną z informacjami niezbędnymi do przeprowadzenia akcji ratunkowej	73	6,9	61	9,1	12	3,1
Usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze - zaspokajanie codziennych potrzeb życiowych seniora w miejscu zamieszkania,	55	5,2	35	5,2	20	5,1
Nieodpłatna pomoc prawna i obywatelska	52	4,9	30	4,5	22	5,6
Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej (zasilek stały, okresowy, celowy)	46	4,3	31	4,6	15	3,8
„Złota rączka” – drobne naprawy w domach seniorów	45	4,2	38	5,6	7	1,8
Udział w zajęciach aktywizacyjnych prowadzonych przez organizacje pozarządowe (np. Klanza, Caritas)	36	3,4	30	4,5	6	1,5
Korzystanie z pomieszczeń Centrum Aktywności Społecznej w Białymstoku	32	3,0	29	4,3	3	0,8
„Cyfrowe porady dla seniora” - wsparcie w zakresie korzystania z komputera, tabletu, telefonu komórkowego	28	2,6	23	3,4	5	1,3
Dodatek energetyczny	27	2,5	17	2,5	10	2,6
Pokrycie wydatków z tytułu gospodarowania odpadami komunalnymi	26	2,4	18	2,7	8	2,0
Obiady w Dziennym Domu Pomocy Społecznej	25	2,3	16	2,4	9	2,3
Informator seniora – papierowy informator zawierający informacje na temat wsparcia udzielanego seniorom przez Miasto Białystok	24	2,3	16	2,4	8	2,0
Pobyt dzienny w świetlicach prowadzonych przez Dzienny Dom Pomocy Społecznej	22	2,1	20	3,0	2	0,5
Paczki żywnościowe wydawane przez organizacje pozarządowe	21	2,0	12	1,8	9	2,3
Udział w zajęciach prowadzonych przez Klub Seniora MOPR w Białymstoku	17	1,6	12	1,8	5	1,3
Pomoc w robieniu zakupów	14	1,3	9	1,3	5	1,3
Jadłodzielnia przy ul. Krakowskiej 1	9	0,8	5	0,7	4	1,0
„Opieka wytchnieniowa dla opiekunów seniorów” – odciążenie opiekunów seniorów poprzez zapewnienie kilkugodzinnej opieki przez opiekuna zewnętrznego	3	0,3	3	0,4	-	0,0
Pobyt w domu pomocy społecznej	2	0,2	1	0,1	1	0,3
Nie korzystałem/am	496	46,6	283	42,0	213	54,5

Korzystanie ze wsparcia oferowanego przez miasto utrudnia seniorom przede wszystkim brak skutecznego informowania ich o formach wspierania oraz rodzajach inicjatyw podejmowanych w mieście (30,3%), a w dalszej kolejności brak chęci do podejmowania aktywności oraz brak wolnego czasu (odpowiednio 14,8%, 11,6%).

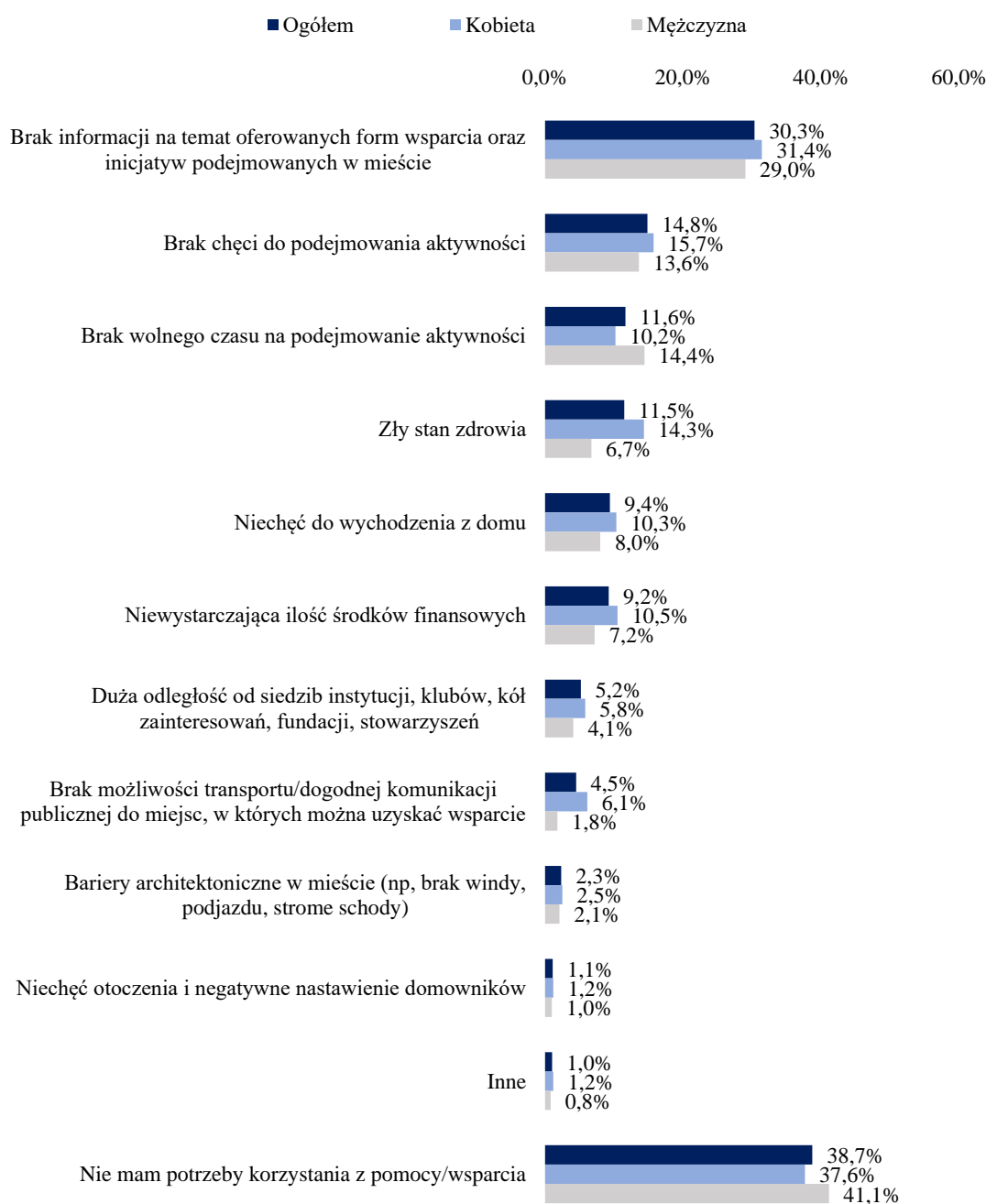
Płeć w istotny statystycznie sposób wpływa na argumenty, jakimi seniorzy tłumaczą się z faktu niekorzystania z oferowanych przez Miasto form wsparcia. Zależność istotną statystycznie wykazano w przypadku argumentów: zły stan zdrowia ($\chi^2=14,07$, $p=0,000$), brak możliwości transportu/ dogodnej komunikacji do miejsc udzielania wsparcia ($\chi^2=10,60$, $p=0,001$), a także brak wolnego czasu ($\chi^2=4,31$, $p=0,038$). O ile problemami zdrowotnymi i komunikacyjnymi częściej posługiwały się kobiety, o tyle mężczyźni wskazywali na kwestie czasowe. W przypadku pozostałych argumentów nie odnotowano istotnych statystycznie różnic.

Warto też dodać, że w kategorii *inne* pojawiły się również sugestie, że problemem często jest brak wolnych miejsc na poszczególne zajęcia/ atrakcje dla seniorów, a związane jest to z faktem, że „środowiska Klubów Seniora zamknięte na nowe osoby”. Jedna z osób badanych nadmieniła również, że barierę stanowi fakt, że „pomoc uzależniona jest w większości od dochodów seniora”.

Wykres 28.

Utrudnienia z korzystania z różnych form wsparcia oferowanych przez miasto Białystok a płeć seniorów

Co utrudnia Panu/Pani korzystanie z różnych form wsparcia oferowanych przez Miasto?

W celu diagnozy zainteresowania innymi formami wsparcia seniorom przedstawiono listę różnorodnych propozycji, które miasto Białystok mogłoby wcielić w życie, by urozmaicić ofertę swoich działań. Wśród zaproponowanych ofert największe zainteresowanie wzbudziła „Seniorada” (24,8%), wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego (22,2%) oraz usługa „Fryzjer dla seniorów” (20,2%). Ponad 1/3 seniorów nie potrafiła wyrazić w tym temacie zdania, przy

czym istotnym determinantem wskazywania tej odpowiedzi była płeć ($\chi^2=46,8$, $p=0,000$) – znacząco częściej byli to mężczyźni. O ile zainteresowanie wypożyczeniem sprzętu rehabilitacyjnego wykazywały równie często obie grupy płciowe, o tyle pozostałe usługi znacząco częściej wybierały kobiety, co ponownie wskazuje na ich większą aktywność w zakresie korzystania z miejskiej oferty i chęci udziału w różnorodnych wydarzeniach.

Tabela 25.

Propozycje form wsparcia a płeć seniorów

Z jakich form wsparcia chciałaby Pani/Pan skorzystać w przyszłości, gdyby w mieście Białystok pojawiłyby się poniższe propozycje:

Z jakich form wsparcia chciałaby Pani/Pan skorzystać w przyszłości, gdyby w mieście Białystok pojawiłyby się poniższe propozycje:	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:			
			Kobieta		Mężczyzna	
	N	%	N	%	N	%
„Seniorada” – cykl wydarzeń kulturalnych, sportowych mających na celu integrację i aktywizację seniorów	264	24,8	191	28,6	73	18,8
Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	236	22,2	159	23,8	77	19,7
„Fryzjer dla seniorów” – bezpłatna usługa fryzjerska dla seniorów mających trudności w poruszaniu się	215	20,2	184	27,5	31	8,0
„Infolinia dla seniora” - telefoniczna informacja o formach wsparcia dla seniorów oferowanych przez Miasto Białystok	175	16,4	124	18,5	51	13,1
„Pielęgnacja rąk i stóp dla seniorów” – bezpłatna usługa kosmetyczna dla seniorów mających trudności w poruszaniu się	173	16,2	152	22,8	21	5,4
„Pomoc przy sprzątnięciu mieszkania seniora” – bezpłatna usługa pomocy przy sprzątnięciu dla seniorów mających trudności w poruszaniu się	165	15,5	126	18,9	39	10,0
„Książka, film, audiobook dla seniora” – bezpłatne wypożyczenie i dostarczenie z biblioteki książek, filmów, czy audiobooków dla seniorów mających trudności w poruszaniu się	147	13,8	115	17,2	32	8,2
„Telefon życzliwości dla seniora” – telefon dla seniorów, którzy mają potrzebę porozmawiania o swoich troskach i problemach	117	11,0	94	14,1	23	5,9
Nie mam zdania	411	38,6	208	31,0	203	52,3
Inne	29	2,7	24	3,6	5	1,3

Część seniorów korzystając z możliwości wskazania alternatywnych propozycji w kategorii *inne* wymieniała takie opcje jak: powołanie klubów seniora w pobliżu miejsca zamieszkania i organizacji w nich różnego rodzaju spotkań klubowych, organizację świetlic dla seniorów, organizację czasu wolnego osób starszych (zwiedzanie, wycieczki, wieczorki taneczne, bilety do instytucji kulturalnych).

Białostoccy seniorzy nie wykazują zainteresowania działalnością społeczną. Chęć zaangażowania się w tę formę aktywności ma zaledwie 14,5% osób. Analiza uzyskanych wyników wykazała zależność istotną statystycznie między aktywnością społeczną a płcią ($\chi^2=9,53$, $p=0,009$). Białostockie seniorki znacznie wyższym stopniu były skłonne podjąć w/w działalność.

Ewentualne zaangażowanie w działalność społeczną oprócz płci warunkuje również sprawność fizyczna seniorów ($\chi^2=9,52$, $p=0,009$). Z analiz wynika, że chętniej podjęłyby się jej osoby oceniające swój potencjał fizyczny na poziomie wyższym niż ich rówieśnicy (19,4% wskazań).

Tabela 26.

Zaangażowanie się w działalność społeczną a płeć i ocena stopnia sprawności fizycznej seniorów

Czy jest Pan/Pani zainteresowany zaangażowaniem się w działalność społeczną?

Czy jest Pan/Pani zainteresowany zaangażowaniem się w działalność społeczną?	Ogółem		Proszę wskazać Pana/Pani płeć:				Jak ocenia Pan/Pani swoją sprawność fizyczną w porównaniu do osób w podobnym wieku?					
			Kobieta		Mężczyzna		Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na wyższy poziomie		Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na podobnym poziomie		Uważam, że moja sprawność fizyczna jest na niższym poziomie	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Tak	154	14,5	109	16,2	45	11,5	42	19,4	84	13,0	28	13,7
Nie	531	49,9	313	46,4	218	55,8	88	40,6	319	49,5	124	60,8
Nie wiem/trudno powiedzieć	380	35,7	252	37,4	128	32,7	87	40,1	241	37,4	52	25,5
Chi-kwadrat			9,53				20,90					
df			2				4					
Istotność			0,009				0,000					

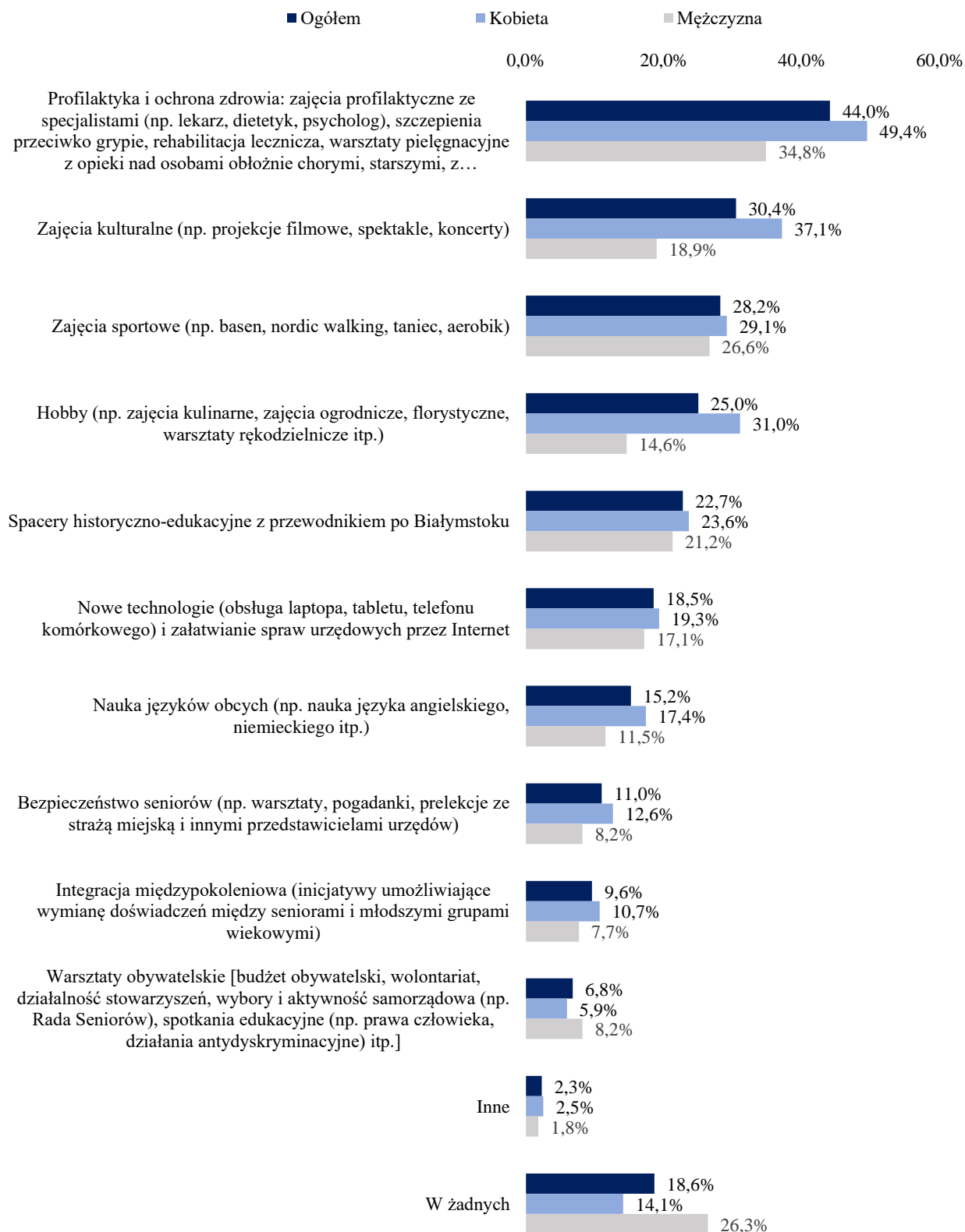
Respondentów pytano również jakimi formami aktywizacji osób starszych byłiby zainteresowani, jeżeli Miasto Białystok dofinansowałoby realizację tego przedsięwzięcia. Uzyskane wyniki ponownie wyraźnie pokazały, że aktywność kobiet w wieku senioralnym jest na wyższym poziomie niż mężczyzn. Ze szczegółowych analiz statystycznych wynika, że kobiety chętniej zaangażowałyby się w zajęcia profilaktyczne z zakresu ochrony zdrowia ($\chi^2=22,18$; $p=0,000$), zajęcia kulturalne ($\chi^2=38,97$; $p=0,000$), zajęcia hobbyistyczne ($\chi^2=38,88$; $p=0,000$), a także dotyczące bezpieczeństwa seniorów ($\chi^2=4,92$; $p=0,027$). Mężczyźni niemal dwukrotnie częściej deklarowali, że nie są zainteresowani żadnym rodzajem aktywności.

W kategorii *inne* kilkakrotnie pojawiały się sugestie/prośby o dofinansowanie parafialnego klubu seniora (przy parafii św. Kazimierza).

Wykres 29.

Udział w formach aktywizacji dla osób starszych dofinansowanych przez miasto Białystok

Jeżeli miasto Białystok dofinansowywałby realizację różnego rodzaju form aktywizacji dla osób starszych, to w jakich rodzajach aktywności najchętniej by Pan/Pani uczestniczył/a? (możliwość wybrania max. 5 odpowiedzi)

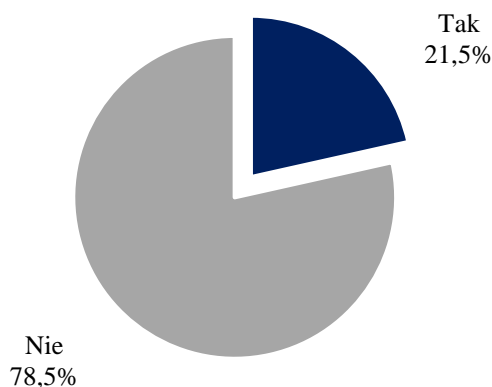

Na zakończenie proszono seniorów aby określili, czy są skutecznie informowani przez Miasto Białystok o działaniach prowadzonych na ich rzecz. Twierdzących odpowiedzi udzielił średnio co piąty senior. Pozostali nie czują się odpowiednio poinformowani. O ile płeć oraz wiek nie warunkuje w sposób istotny statystycznie opinii na temat skuteczności działań informacyjnych miasta, o tyle wpływ na to ma samoocena sprawności fizycznej ($\chi^2=6,91$; $p=0,031$). Osoby oceniające swój potencjał fizyczny na wyższym poziomie niż rówieśników czują się lepiej poinformowane niż osoby oceniające swoją aktywność fizyczną niżej niż rówieśnicy (odpowiednio 27,6% vs. 17,6%). Zapewne wynika to z mniejszej aktywności tych osób także w sferze społecznej - rzadsze wyjścia z domu, mniejszy dostęp do zewnętrznych źródeł informacji powoduje słabsze zorientowanie w kwestii wydarzeń, atrakcji i innych działań dostępnych dla osób starszych w Białymstoku.

Wykres 30.

Skuteczność informowania o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów

Czy jest Pan/Pani skutecznie informowany/informowana o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów?

Wśród różnorodnych form dystrybuowania informacji o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów najczęściej preferowane były lokalne media (52,3%), ulotki, plakaty, biuletyny w formie papierowej dostarczane do skrzynek pocztowych lub dostępne w jednostkach organizacyjnych miasta (47,2%), a w dalszej kolejności informacje, komunikaty w autobusach miejskich (27,9%) oraz plakaty na słupach ogłoszeniowych (22,3%). Płeć istotnie statystycznie wpływała na preferowanie takich kanałów informacyjnych jak: ulotki, plakaty w formie papierowej ($\chi^2=23,92$; $p=0,000$), informacje, komunikaty w autobusach miejskich ($\chi^2=10,49$; $p=0,001$), akcje informacyjne ($\chi^2=4,90$; $p=0,027$), a także przekazywanie informacji przez pracowników MOPR w Białymstoku ($\chi^2=5,91$; $p=0,015$) oraz instytucje i organizacje działające na rzecz seniorów ($\chi^2=12,10$; $p=0,001$) –

częściej preferowały je kobiety. Mężczyźni wykazywali częściej postawę obojętną wskazując odpowiedź „nie wiem” oraz deklarowali, że nie chcą być informowani w tej dziedzinie.

Analiza uzyskanych wyników wykazała również zależność istotną statystycznie w zakresie preferowania form/ kanałów informacji o działaniach na rzecz seniorów a wiekiem. Przede wszystkim zaobserwowano, że wraz z wiekiem zainteresowanie przekazywaniem informacji poprzez stronę internetową i media społecznościowe spada (27,0% w grupie 60-69 lat do 4,0% w grupie 80+). Jednocześnie w najmłodszej grupie seniorów (60-69 lat) zainteresowanie tradycyjnymi ulotkami, plakatami w formie papierowej dostarczonymi do skrzynek pocztowych było najniższe (41,3%), natomiast wskazania na lokalne media: prasa, tv, radio – najwyższe (57,8%).

Wykres 31.

Propozycja sposobów informowania o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów w ich opinii

W jaki sposób chciałby/chciałaby Pan/Pani być informowany o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów?

Wnioski i rekomendacje

1. Zadowolenie z życia w Białymstoku jest silnie powiązane z sytuacją materialną seniorów. Należy zatem wszelkimi dostępnymi narzędziami i kanałami wspierać zwłaszcza osoby w najtrudniejszej sytuacji materialnej, aby wskaźnik zadowolenia z życia w Białymstoku, a tym samym jakość życia mieszkańców systematycznie się poprawiała.
2. Istotny wpływ na satysfakcję z życia w mieście ma poczucie bezpieczeństwa. Warto zatem skupić się na opracowywaniu projektów związanych z poprawą bezpieczeństwa osób starszych, w tym propagowaniu informacji o przestępstwach typu oszustwo „na wnuczka”, które mimo szerokich akcji informacyjnych nadal dotyka seniorów.
3. Co piąty senior ocenia poziom swojej sprawności fizycznej jako niższy w porównaniu do osób w podobnym wieku. Aby wspierać utrzymanie dobrej kondycji fizycznej osób starszych warto upowszechniać wśród nich zdrowy styl życia i organizować ogólnodostępne zajęcia sportowe i rekreacyjne dla tej grupy mieszkańców. Istotne jest aby odpowiednio je promować, aby seniorzy mieli świadomość dostępnych form spędzania wolnego czasu.
4. Około 60% białostockich seniorów może pochwalić się umiejętnością obsługi komputera/laptopa oraz korzystania z Internetu. Należy jednak zauważyć, że odsetki te znacząco spadają wraz z wiekiem. Warto zatem kontynuować edukację cyfrową seniorów, ale kierować ją przede wszystkim do seniorów od 70 roku życia, aby zapobiegać ich wykluczeniu cyfrowemu, gdyż to oni są na nie najbardziej narażeni. Istotne wydaje się to być zwłaszcza pod kątem doświadczeń w trakcie pandemii w kontekście realizowania wybranych potrzeb seniorów zdalnie. Warto podkreślić też, że pomoc w obsłudze komputera i wyszukaniu informacji w Internecie było trzecią najczęściej wymienianą formą pomocy jakiej potrzebują seniorzy wśród czynności dnia codziennego. Przy organizacji zajęć warto rozważyć stosowanie okresów karencji, aby z programów/zajęć edukacyjnych skorzystało jak najwięcej zainteresowanych osób (unikanie wielokrotnego korzystania z nich przez te same osoby).
5. Kobiety w wieku senioralnym wykazują się większą aktywnością w zakresie korzystania z różnorodnych form wsparcia udzielanego przez Miasto Białystok. Jeśli istnieją przyczyny utrudniające korzystanie im z w/w wsparcia to najczęściej jest to stan

zdrowia oraz brak możliwości transportu/ dogodnej komunikacji do miejsc udzielania wsparcia. Mężczyźni znacząco częściej w ogóle nie korzystali z miejskiego wsparcia, a fakt ten tłumaczą brakiem czasu. Również w przypadku prezentacji oferty form wsparcia/ działań, które mogłyby zostać wcielone w życie (typu „Seniorada”, „Pomoc przy sprzątanii”, itd.) seniorzy płci męskiej istotnie częściej twierdzili, że nie mają zdania w tej kwestii i rzadziej wskazywali na chęć udziału w niemal wszystkich proponowanych wydarzeniach/ korzystania z proponowanych usług. Znaczące wydaje się być zatem aktywizowanie seniorów, aby częściej korzystali z oferowanych form wsparcia, zwłaszcza dotyczy to mężczyzn w wieku senioralnym. Być może kluczem do sukcesu jest przede wszystkim szersza dystrybucja informacji o dostępnych formach wsparcia, a w przypadku atrakcji/usług lepsze dopasowanie oferty tematycznej do potrzeb mężczyzn.

6. Jedynie co piąty senior czuje się skutecznie informowany przez Miasto Białystok o prowadzonych na rzecz osób starszych działaniach. Jest to wyraźny sygnał, że należy usprawnić system dystrybucji informacji i lepiej dostosować go do potrzeb seniorów. Zwłaszcza w przypadku osób ze starszych grup wiekowych, które są mniej sprawne fizycznie i mniej mobilne kluczowymi kanałami są lokalne media (prasa, tv, radio) oraz materiały informacyjne w formie papierowej (ulotki, plakaty, biuletyny) dostarczane wprost do skrzynek pocztowych lub dostępne w jednostkach organizacyjnych miasta. Kanały cyfrowe (strona internetowa, media społecznościowe) są dostępne w zasadzie tylko dla najmłodszych seniorów: w grupie 60-69 lat zainteresowanie tą formą dystrybucji informacji wyniosło 27,0%, podczas gdy w grupie najstarszych było znikome i wyniosło tylko 4,0%.
7. Podsumowując warto podkreślić, że regularny proces starzenia się społeczeństwa i związane z nim prognozy na najbliższe dziesięciolecia powinny już teraz być podstawą do planów działań. Warto już teraz analizować potrzeby osób starszych i mieć świadomość wyzwań jakie stoją przed społeczeństwem w związku z procesem jego starzenia. Należy także budować społeczną świadomość znaczenia udziału osób starszych w życiu społecznym i gospodarczym, zwłaszcza w percepcji młodszych pokoleń.

Bibliografia

1. Szatur-Jaworska B., Błędowski P. (red.), System wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania. Przegląd sytuacji, propozycja modelu, Wyd. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2017.
2. Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki badania spójności społecznej 2018. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2020.
3. Jakość życia osób starszych w Polsce. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2020.
4. Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, Białystok 2021.
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Podzia%C5%82_administracyjny_Bia%C5%82egostoku [dostęp: 21.01.2022]

Spis rysunków

Rysunek 1. Płeć badanych seniorów	5
Rysunek 2. Posiadanie dzieci	8
Rysunek 3. Ocena sytuacji materialnej	14

Spis wykresów

Wykres 1. Wiek badanych seniorów uwzględniając ich płeć	6
Wykres 2. Wykształcenie badanych seniorów	7
Wykres 3. Status rodzinny/ stan cywilny seniorów uwzględniając ich płeć	7
Wykres 4. Sytuacja mieszkaniowa seniorów	10
Wykres 5. Sytuacja życiowa seniorów	11
Wykres 6. Posiadanie w domu telefonu komórkowego, komputera lub laptopa i dostęp do Internetu	11
Wykres 7. Umiejętność korzystania z telefonu komórkowego, komputera lub laptopa, Internetu (odbieranie poczty, przeglądanie stron internetowych itp.)	12
Wykres 8. Umiejętność korzystania z telefonu komórkowego, komputera lub laptopa, Internetu (odbieranie poczty, przeglądanie stron internetowych itp.) uwzględniając płeć	13
Wykres 9. Zatrudnienie seniorów	14
Wykres 10. Częstotliwość utrzymywania kontaktów z poszczególnymi grupami	16
Wykres 11. Formy utrzymywania kontaktów z najbliższą niezamieszkującą wspólnie rodziną, tj. dzieci, wnuki, prawnuki	18

Wykres 12. Formy utrzymywania kontaktów z dalszą niezamieszkującą wspólnie rodziną...	20
Wykres 13. Formy utrzymywania kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi	21
Wykres 14. Formy utrzymywania kontaktów z sąsiadami.....	23
Wykres 15. Opis relacji sąsiedzkich	24
Wykres 16. Ocena wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów z wybranymi grupami.....	29
Wykres 17. Ocena wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów ze znajomymi/osobami z najbliższego otoczenia a wykształcenie.....	30
Wykres 18. Ocena wpływu pandemii COVID-19 na częstotliwość bezpośrednich kontaktów z najbliższą rodziną a samoocena sytuacji materialnej	31
Wykres 19. Poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania a samoocena sytuacji materialnej.....	33
Wykres 20. Czynniki wpływające na brak poczucia bezpieczeństwa.....	35
Wykres 21. Sytuacje zagrożenia, w których znaleźli się respondenci w ciągu 5 ostatnich lat	36
Wykres 22. Opinia w zakresie potrzeby podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu.....	39
Wykres 23. Działania, które należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy	40
Wykres 24. Działania, które należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy a płeć.....	41
Wykres 25. Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku	46
Wykres 26. Zaspokojenie podstawowych potrzeb w trakcie ogólnie narzuconych ograniczeń	59
Wykres 27. Pomoc w trakcie ogólnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń.....	60
Wykres 28. Utrudnienia z korzystania z różnych form wsparcia oferowanych przez miasto Białystok a płeć seniorów	65
Wykres 29. Udział w formach aktywizacji dla osób starszych dofinansowanych przez miasto Białystok.....	68
Wykres 30. Skuteczność informowania o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów.....	70
Wykres 31. Propozycja sposobów informowania o działaniach prowadzonych przez miasto Białystok na rzecz seniorów w ich opinii.....	70

Spis tabel

Tabela 1. Rozkład liczbowy i procentowy przebadanych osób uwzględniając osiedle zamieszkania	9
Tabela 2. Wiek a częstotliwość kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi	17
Tabela 3. Korzystanie z komunikatorów w zakresie kontaktów z najbliższą rodziną a wiek .	19
Tabela 4. Formy utrzymywania kontaktów ze znajomymi/przyjaciółmi a wykształcenie	22
Tabela 5. Opis relacji sąsiedzkich a sytuacja życiowa	25
Tabela 6. Osoby/grupy, na których wsparcie respondenci mogą liczyć w poszczególnych przypadkach	28
Tabela 7. Poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania a sytuacja życiowa	34
Tabela 8. Kradzieże i włamania a zamieszkiwane osiedle	37
Tabela 9. Podział osiedli z uwagi na występowanie w ostatnich 5 latach sytuacji zagrożenia	38
Tabela 10. Opinia w zakresie potrzeby podjęcia działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa na zamieszkiwanym osiedlu a sytuacja mieszkaniowa	39
Tabela 11. Działania, które należy podjąć celem zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców osiedla/dzielnicy a stan cywilny	42
Tabela 12. Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a płeć seniorów	47
Tabela 13. Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a ocena swojej sytuacji materialnej	48
Tabela 14. Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a ocena swojej sprawności fizycznej	48
Tabela 15. Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a poczucie bezpieczeństwa seniorów w swoim miejscu zamieszkania	49
Tabela 16. Poziom zadowolenia z życia w Białymstoku a znalezienie się w sytuacji zagrożenia w ciągu ostatnich 5 lat w opinii seniorów	50
Tabela 17. Powody zadowolenia z życia w Białymstoku a płeć seniorów	51
Tabela 18. Powody niezadowolenia z życia w Białymstoku	52
Tabela 19. Zadowolenie z różnych aspektów swojego życia a płeć seniorów.....	53
Tabela 20. Ocena sprawności fizycznej seniorów a ich wiek	56
Tabela 21. Ocena sprawności fizycznej seniorów a ich sytuacja materialna.....	57
Tabela 22. Pomoc w czynnościach dnia codziennego a płeć seniorów	58
Tabela 23. Pomoc w trakcie ogólnie narzuconych, ogólnopolskich ograniczeń a płeć i wiek seniorów	61

Tabela 24. Korzystanie z form wsparcia udzielanych przez Miasto Białystok a płeć seniorów	63
Tabela 25. Propozycje form wsparcia a płeć seniorów	66
Tabela 26. Zaangażowanie się w działalność społeczną a płeć i ocena stopnia sprawności fizycznej seniorów	67